

Ötekileştirilen Şehir: Weber’de Batı ve Doğu Şehirleri Ayrımı*

Umut ERDOĞAN**
Tuğça POYRAZ***

ÖZ

Şehirleşmenin tarihi Avrupa-merkezci biçimde yazılırken Batı ve Doğu şehirleri birbirinden tamamen ayrıştırılmakta, bu ayrıştırılma hiyerarşik bir ilişki zeminine yerleştirilmektedir. Batı şehrinin dezavantajlı, geri kalmış, irrasyonel, geleneksel ötekisi olarak inşa edilen Doğu şehri imajı, Avrupa’nın ilerlemeci ve gelişmiş, modern şehrinin yaratılabilmesi için ihtiyaç duyulan ötekiye çevrilmiştir. Bu bağlamda, düalist düşüncenin egemen olduğu Batı metafiziği, Batı-Doğu ayrımının şehirleşme olgusuna da yansıtılarak Avrupa-merkezci bir tarihyazımını beslemektedir. Aydınlanmacı bir düşünür olan Weber de, dönemin düşünsel sınırları içinde gerçekleştirdiği analizlerinde şehirleşme olgusunu Avrupa-merkezci biçimde analiz etmiştir. Bu çalışmada da, Weber’in “Ekonomi ve Toplum” adlı eserindeki şehirleşme analizlerinin yapısökümcü bir okuması gerçekleştirilmiş, Batı-Doğu karşıtlığının şehirleşme olgusu bağlamında kurulduğu Avrupa-merkezci düşünsel çerçeve açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Postyapısalcı bir yaklaşımla hareket edilen çalışmada, Derrida’nın yapısöküm stratejisi yol gösterici olmuştur. Gerçekleştirilen yapısöküm neticesinde ötekileştirilen Doğu’nun inşasındaki kavramsal karşıtlıklar ortaya konmuş, Weber’in taraflı analizlerinin eleştirel bir okuması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda Weber’de Batı-Doğu karşıtlığının modern-geleneksel, rasyonel-irrasyonel, gelişmiş-geri kalmış, aktif-pasif kavramsal karşıtlıkları üzerinde kurulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Weber, Şehirleşme, Şehir, Ötekileştirme, Yapısöküm, Oryantalizm.

The Marginalized City: The Distinction between Western and Eastern Cities in Weber

ABSTRACT

As the history of urbanization is written in a Eurocentric way, Western and Eastern cities are completely separated from each other, and this separation is placed on the ground of a hierarchical relationship. The image of the Eastern city, constructed as the disadvantaged, backward, irrational, traditional other of the Western city, is transformed into the other needed to create the progressive and developed modern city of Europe. In this context, Western metaphysics, which is dominated by dualist thought, feeds a Eurocentric historiography by reflecting the West-East distinction to the urbanization phenomenon. Weber, an Enlightenment thinker, also analyzed the phenomenon of urbanization in a Eurocentric way in his analyzes within the intellectual boundaries of the period. In this study, a deconstructive reading of the urbanization analysis in Weber's "Economy and Society" was carried out, and the Eurocentric intellectual framework in which the West-East opposition was established in the context of urbanization was tried to be revealed. Derrida's deconstruction strategy was guiding in the study, which was acted on with a poststructuralist approach. As a result of the deconstruction, conceptual contradictions in the construction of the marginalized East were revealed and a critical reading of Weber's biased analyzes was carried out. As a result of the study, it has been concluded that the West-East opposition in Weber is based on modern-traditional, rational-irrational, developed-backward, active-passive conceptual contrasts.

Keywords: Weber, Urbanization, City, Marginalization, Deconstruction, Orientalism.

1. Giriş

Batı düşünce geleneği birbirleri arasında hiyerarşik ilişkiler kurulan düalizmler temelinde oluşturulmuştur. Özellikle Hıristiyanlık sonrasında Avrupa’da yayılan düalizm (Ball, 2015, 264), birbirine karşıt biçimde kurulan yapılar, edebiyattan siyasete uzanan bir alan içinde Avrupa-merkezci düşüncenin de zeminini kurmuş, “biz” ve “öteki” ayrımını da inşa etmiştir. Avrupa-merkezci düşüncenin güçlenmesi moderniteyle birlikte gerçekleşmesine karşılık “öteki” ayrımı, yalnızca Batı modernitesiyle yaratılmamış

* Bu çalışma 2023 tarihli “Ötekinin Bilgisi: Weber’de Avrupa-merkezliğin Yapısökümü” adlı doktora tezinden üretilmiştir

** Corresponding Author/Sorumlu Yazar, Dr., erdogan.e.umut@gmail.com

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, tpoyraz@hacettepe.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 17.04.2023; Makalenin Kabul Tarihi: 17.07.2023

Citation/Atf: Erdoğan, U., Poyraz, T. (2023). Ötekileştirilen şehir: weber’de batı ve doğu şehirleri ayrımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 188-205. <https://doi.org/10.52642/susbed.1284812>

olup, ötekiyi tanımlama, öteki olgusunu kurma girişimleri Antik Yunan'a dek uzanmıştır (Schnapper, 2005, 25). Sosyolojide "biz" ve "öteki" ayrımı ise bir bütünlükten bahsetmek mümkün iken, kopukluklarla yaratılan kavramlar ve bölünmeler anlamına gelmektedir. Farklı olduğu düşünülen davranışlar veya tutumlar, öteki ile kurulan ilişkiye dair algı ve düşünce kategorilerini şekillendirerek bir kutuplaştırma stratejisine dönüşmektedir. "Biz" ve "öteki" ayrımının inşası, uzlaşmaz biçimde farklılaştırılmış iki kutup yaratarak biz ve öteki arasında duygusal mesafe, güvensizlik, kuşku, korku ve çatışma temelinde bir ilişki yaratmaktadır (Bauman, 1999, 40). Bu bağlamda biz ve öteki ayrımıyla kurulan Avrupa-merkezci düşünce, Batı ile Doğu'yu birbirinden ontolojik ve epistemolojik olarak ayrı iki varlık olarak ele almaktadır.

Max Weber de kendi dönemindeki birçok Aydınlanmacı düşünür gibi Avrupa ve Avrupa dışındaki fenomenlere de ilgi duymasına karşılık, bu ilgisini karşılaştırmalı analizlerinde Batı lehine yorumlamaya yönelmiş, yanlı bir bakışa sahiptir. Avrupa-merkezci bir şovenizmle giriştiği araştırmaların sonuçlarını taraflı bir değerlendirmeye ele alarak, Avrupa'nın üstünlüğünün inşa edileceği bir yorumlama yolunu seçmiştir. Bunun için de Weber, kendi sosyolojisinde merkezi öneme sahip rasyonalite kavramını temel almıştır. Rasyonalite, akılcılık, modernite kavramları bağlamında bir kıyaslamaya giden Weber, ele aldığı olguları akılcılık zeminine indirgeyerek değerlendirmeyi seçmiştir (Kanth, 2005, 31). Ona göre modern toplumun (Batılı anlamda) inşasına yönelik asıl itici güç, tutarlı ve sürekli biçimde akılcı bir dünya görüşünün gelişmesidir (Clarke, 1991, 287). Weber, modern toplumun biçimsel rasyonalitesi ile tözsel irrasyonalitesi arasındaki çelişkinin keyfi değil, aslında modern toplumların değer sistemleri arasındaki çatışmaya yansıyan nesnel bir özelliği olduğunu düşünerek, bunun da nesnel ve tarihsel bir sonuç olduğunu kabul etmiştir (Clarke, 1991, 288). Bu nedenle aslında Weber için Avrupa toplumunun tarihi, tek tip ve her alana yayılan, geriye dönüşü imkânsız bir rasyonalizasyon yasasına sahiptir (Weiss, 2006, 156).

Çalışma kapsamında Weber'in "Ekonomi ve Toplum" adlı eseri üzerinden gerçekleştirilen şehirleşme olgusunun yapışökümünde Batı-Doğu, rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel, gelişmiş-geri kalmış karşıtlıkları açığa çıkartılmıştır. Doğu'yu Batı'nın irrasyonel ötekisi olarak kurgulayan Avrupa-merkezci düşünce bağlamında, Weber'de de olumsuzlanan, yetersiz, geri kalmış şehirleşme olgusu üzerinden inşa edilen Doğu şehri, Asya ve genel olarak Doğu şehirlerinin daima ötekileştirmektedir. Batı'nın birlik içindeki yapısına karşılık Doğu şehirlerinin parçalı bir yapıya sahip olduğu vurgusu, klan, kabile ve soy bağı birlikteliklerini içeren geleneksel yapı Weber tarafından farkların öne çıkarılmasıyla olumsuzlanmaktadır. Gerçekleştirilen yapışökümcü okuma, Doğu şehrinin Weber'in gözünde hukuki olarak gelişmemesi, yurttaşlık bağı oluşturmaması iddiaları, geleneksel örgütlenme biçimlerine bağlanarak modern-geleneksel karşıtlığı zeminine yerleştirilmektedir. Gelişmiş-geri kalmış ayrımı, Batı-Doğu karşıtlığını desteklerken, rasyonelleşme kabiliyetinden yoksun Doğu, oryantalist biçimde Weber'in analizlerinde inşa edilmektedir. Bu süreçte Doğu'nun özellikleri değersizleştirilerek Batı karşısında ikincil konuma yerleştirilmekte, Batı şehrinin eşsiz gelişimini kanıtlamak adına Weber tarafından araçsallaştırılmaktadır. Çin, Rusya, Hindistan, Arap yarımadası gibi Weber'in Batı dışı olduğu için Doğu kategorisi altında birleştirmekten çekinmediği bölgeler, ona göre geleneğin egemenliği nedeniyle modern anlamda şehirleşmemiştir; özerk şehir yönetimi, bağımsız burjuva sınıfı, şehir yurttaşlığı bağlamında toplumsal birlik duygusu yaratamamıştır. Weber'in sürekli öne çıkardığı üzere Batı'nın birliğine karşılık Doğu'nun parçalı yapısı, modern-geleneksel ve rasyonel-irrasyonel karşıtlıkları ekseninde kurularak, Weber'deki Avrupa-merkezçiliği beslemektedir. Demokratik Batı şehrine karşılık inşa ettiği despot Doğu algısıyla Weber, şehrin örgütlenme biçimi üzerinden Doğu'nun uyumsuz, dağınık, parçalı yapısını Batı'nın ilkel, olumsuz, önceki dönemine ait bir öteki gibi sunmaktadır.

2. Şehirleşmenin Avrupa-merkezci Tarihi

Şehirleşmenin tarihi, dünya tarihinde Batı şehrinin gelişimine referansla yazılmakta; dünyanın geri kalan bölgelerindeki şehirleşme biçimleri Batı şehriyle karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Özellikle Rönesans'la birlikte kendi kökenleri olarak Yunan ve Roma mitine dönen Avrupa, şehirleşme sürecini tarihsel bir ilerlemenin parçası olarak konumlandırmakta, bu nedenle de dünya tarihinde şehirleşmesini benzersiz bir konuma yerleştirmektedir. Hem Atina şehrinin yapısı hem de Roma cumhuriyeti, siyasi yapıları nedeniyle Avrupa'da ilerleyen dönemlerde kurulacak şehirler için daima bir referans noktası haline getirilmektedir (Hörcher, 2021, 129). Avrupa şehirleşmesinin tarihinde Yunan şehri, hukuki ve siyasi

yapısına yüklenen benzersiz özelliklerle öne çıkarılmakta (Benevolo, 1995, 21); Batı şehrinin *birliğini* Doğu şehrinin dağınık ve parçalı yapısı karşısında başlangıcından beri ayrıştığı düşüncesi inşa edilmektedir.

Bu doğrultuda, Avrupa-merkezci tarih yazımında Orta Çağ'da Batı'da feodalizmin kurumlarının gelişmesi, Batı kültürünün bahsi geçen dönemde canlanmasının bir yönünü temsil etmektedir. Dolayısıyla şehir kültürünün oluşmaya başlaması, Karolenj dönemi (8. yüzyıl sonu ve 9. yüzyıl) ve sonrasında Batı Avrupa'daki şehirleşme için önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Batı Avrupa'nın tarım toplumuna dayanan yapısı, on ikinci yüzyılla birlikte şehir yurttaşlığını oluşturmaya başlayarak, Yunan ve Roma'ya dayandırılan şehir kültürünün daha yoğun bir biçimine dönüşmüş, Doğu'nun şehir kültüründen ve Roma ile Yunan'dan da ayrıştığı yeni bir forma kavuşmuştur. Bu yeni şehir tipinin Batı Avrupa'nın yaşadığı dini değişimler üzerinde de etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir (Dawson, 1948, 161-162). Modern anlamda şehir kavramının yapılmasında da Batı modernitesinin yaşadığı sürecin belirleyici kabul edilmesi, şehrin *geçmişteki* şehirden öncelikle ekonomik anlamda farklılaştığı, *ilerlemeci* bir yapıya sahip olduğu görüşü egemendir. Sanayi, ticaret ve hizmet sektöründe gelişim gösterdiği için şehirleşmenin varlığının benimsenmesi, ekonomik fayda amacıyla şehirde varlığını sürdüren modern insanın da geleneksel atalarından farklılaştığı noktaya dönüşmektedir. Şehir, köy ve kasabalardan tarımsal üretimden ayrılmış, geleneksel üretim ve idare biçimlerinden uzaklaşmış bir forma dönüşerek, modern şehir kavramını *ilkel* olarak damgalanan biçimlerden tamamen ayırmaktadır (Bookchin, 1999, 46).

3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada Weber'in "Ekonomi ve Toplum" eseri üzerinden şehirleşme analizleri, postyapısalcı bir yaklaşımla Derrida'cı yapısöküm stratejisiyle okunmuştur. Avrupa-merkezci bir düşünür olarak Weber'in Batı'yı yerleştirdiği üstün konum çerçevesinde Batı ve Doğu kategorilerinin hangi kavramsal karşıtlıklar üzerinden inşa edildiği ortaya konmuştur. Batı metafiziğine hâkim düalist yapılarla kurulan kavramsal karşıtlıklarla inşa edilen anlamın Weber'in şehirleşme olgusu analizlerinde nasıl yeniden inşa edildiği eleştirel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu doğrultuda Avrupa-merkezci düşüncenin Batı-Doğu ayrımı üzerinden kurulduğu bağlamların bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Batı'nın Doğu karşısında üstün konumda olduğunu kabul eden Avrupa-merkezçiliğin Weber'deki izlerini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen yapısökümcü okuma ise Weber'de aynı karşıtlıklar üzerine kurulu yapının varlığını göstermiştir. Batı-Doğu karşıtlığı temelinde Weber'de rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel, gelişmiş-geri kalmış gibi kavramsal karşıtlıklara ulaşılmıştır. Böylece Avrupa-merkezci düşüncenin Batı dışına yönelmiş ötekileştirme sürecine dair bir analiz mümkün olmuştur. Şehirleşme olgusu üzerinden gerçekleştirilen yapısökümcü okuma, Batı-Doğu karşıtlığını ortaya koymuştur.

Yapısökümü gerçekleştirilen metinde, Weber'in Avrupa-merkezci biçimde kurduğu anlamın ortaya konulabilmesi, Batı metafizik geleneğine sıkışan anlamların bir mevcudiyete dayandırılmadan yorumlanabilmesi amacıyla postyapısalcı bir yol izlenerek, Derrida'nın yapısöküm stratejisi uygulanmıştır. Bu bağlamda Derrida'daki iz, farklılık, oyun, mevcudiyet, eklenti, karar-verilemezlik gibi kavramlar analiz araçları olmuştur.

Derrida'daki *iz* kavramı, anlamın mutlak kökeni olarak aslında farklılık (differance) kavramıyla birlikte değerlendirilmektedir (Derrida, 2014, 100); *iz*in üretimindeki farklar ise *farklılık* kavramıyla ifade edilmektedir (Derrida, 2020, 271). Anlam ise *oyuna* bağlıdır (Derrida, 2020, 343). Farklılık kavramı, izin mevcudiyetini daima bir köke bağlayarak anlamı sabit, mutlak bir yapıya indirgenmesinden kurtarılmasında bir görev üstlenmektedir. Anlamı ortaya koyan iz, *ötekâlerin* oyununu metin içinde açığa çıkartmaya yarayarak, *ötekâlere* dair kurulan anlamın ifşasına imkân tanır. Bu bağlamda Derrida, bir merkeze dayandırılarak inşa edilmiş bağlamların dışında da bir okuma fırsatı yaratmaktadır. Varlığın sürekli *ertelenme* halinde olduğunu düşünen Derrida için metindeki *iz*ler, yeni bağlamlarda okuma için elimizde olan tek güçtür (Burik, 2009, 160). *Oyun* kavramı ise, her şeyin sürekli oluş halinde olmasına gönderme yaparak, varlıklar arasında kurulan ikili yapıların yapaylığıyla bağlantılıdır. Oyun, bu ikiliğin olmadığı bir konumun inşasını mümkün kullmaktadır. Oyun, Derrida'da aslında *metafizik mevcudiyet*inin yokluğu ve varlığın anlamındaki kısıtlılığın yok olduğu durumdur. *Tekrarlanabilirlik* kavramı da bu bağlamda mutlak bir durumun varlığına karşıdır. Bir metin ya da varlık, hiçbir kökene ya da merkeze dayandırılmadığı bir bağlamda ele böylece ele alınabilmektedir (Stocker, 2006, 185-186). *Eklenti* ise göre dışsal bir mevcudiyete

eklenmektedir. Tarihin kökene, kültürün doğaya eklenmesi buna bir örnektir. Bu bağlamda köken, tarih gibi kavramlar Derrida'ya göre aslında *eklenidir*. *Metafizik mevcudiyetine* yapılan eklenmeler ise varlığı dışlayan bir eklenmeye dönüşerek (Derrida, 2014, 252-253), anlamı yalnızca metafizik bir bağlama sıkıştırarak mutlak bir yapıya dönüştürmeye çalışmaktadır. Eklenti, bir açıklama girişiminde metafiziğe atıfta bulunmanın kör noktasıdır; metafizik kategoriler olmadan bir anlama ulaşabilmenin yolu ise eklentinin yeni mevcudiyetlere olanak tanıyan yapısında gizlidir (Bradley, 2008, 116). Böylece, verili bağlam dışında bir okuma ya da yorumlama mümkün olmakta, sabitlenmiş anlamdan uzaklaşabilmektedir. Derrida'daki *farklılık* ve *tekrarlanabilirlik* kavramları ise kimliğin yapay biçimde bölünmüş ve karşıtlık zemininde yeniden kurgulanmış yapısıyla ilgilidir. Ancak Derrida'ya göre bir kimliğin varlığı, aynı zamanda yokluğun izleriyle de işaretlenmiştir. Bu nedenle *farklılık oyunlarının* çeşitliliği kadar *izden* bahsetmek mümkündür. Derrida'ya göre anlamın mutlak bir yapıda olmaması nedeniyle, farklılık oyunlarının çeşitliliği vurgusu ekseninde düşünüldüğünde aslında tam ve eksiksiz bir anlam asla mevcut değildir (Dooley & Kavanagh, 2007, 39). Sonuç olarak Derrida'daki *farklılık* kavramının önemi ötekileştirme, farklılıkları inşa etme, dışlama ve ayırıştırma bağlamlarında düşünüldüğünde görülebilmektedir. Çalışma bağlamında Avrupa-merkezci farklılıkların inşa edildiği anlamların ifşasında bu nedenle özellikle farklılık kavramı da kilit rolde olmuştur.

Derrida'nın yapısöküm stratejisinden faydalanan çalışmada, Weber'de ertelenen anlamların açığa çıkartılmasıyla kurulan kavramsal karşıtlıklar, yerleştirildikleri taraflı bağlam içinden çıkarılarak eleştirel bağlamlarda okunabilmiştir. Böylece Avrupa-merkezci düşüncenin kurduğu yapay kategorilerinin Batı'yı üstün kılan bir bilgi anlayışı doğrultusunda inşa edildiği görülebilmektedir. Kavramsal karşıtlıklar üzerinden aralarında hiyerarşik ilişkiler kurulan ayrımlara ulaşılmıştır. Derrida'nın yapısökümcü okuma stratejisi, Weber'deki biz ve öteki ayrımını yaratan metafiziğin ortadan kaldırılarak bir değerlendirme yapılabilmesine imkân tanımıştır. Aydınlanmacı bilgi anlayışının, Weber'deki izleri sürülebilmektedir. Weber'deki metafizik mevcudiyeti, analiz edilen şehirleşme olgusunu kuran karşıtlıklar üzerinden değerlendirilerek, "öteki" olarak Doğu şehrinin Weber'de nasıl inşa edildiği ortaya konulmuştur.

4. Weber'de Şehir Olgusunun Yapısökümü

Avrupa-merkezci tarih yazımı, Batı Avrupa'da modern anlamda şehirleşme süreçlerini dünya tarihi için bir dönüm noktası olarak sunmaktadır. Batı'nın yalnızca rahiplerin ve soyluların egemenliğindeki yapısının, şehirleşmeyle oluşan burjuva sınıfıyla beraber değişmesi süreci (Pirenne, 2014, 157), Batı'nın sınıflı toplumsal yapısının dünyanın geri kalanından ayırıştırılması adına eşsiz bir olgu olarak sunulmaktadır. Weber'in şehirleşme analizlerinde de bu yanlılığı görmek mümkündür.

Şehir kavramının etimolojik kökenlerinde, kavramın İngilizcesi olan "city" kelimesinin bazı kaynaklarda "urbs" kelimesine dek uzandığı görülmektedir. "Urbs"; şehrin ticaret ya da güvenlik gibi gerekçelerle taştan yapılmış, taş ile çevrelenmiş yapısına bir gönderme yapmaktadır (Sennett, 1999, 27). Bu nedenle şehir, başından itibaren ortak çıkar ve amaçlar etrafında oluşmaktadır. Weber'in şehir kavramında da şehir, göreceli biçimde kapalı bir koloniyi kapsamlı olarak biçimlendiren, aralıklı hanelerin, kişisel ilişkilerin ve komşuluğun var olduğu, içinde yaşayanların tarımdan çok ticaretle uğraştığı bir yapılanma olarak ele alınmaktadır. Ticaretin şehirdeki ağırlığı ise şehrin ortaya çıkışında pazar ya da sarayın varlığıyla ilgilidir. Feodal bir sarayın dâhil olduğu durumlarda ekonomik ve politik bir merkez konumunda bulunan şehir, yapısındaki ticari ağırlık nedeniyle pazarda malların mübadelesinde de bir uzmanlaşmayı beraberinde getirmektedir (Weber, 2018b, 578).

Weber'e göre üç farklı şehir türü vardır; tüketici, üretici ve tüccar şehri. Tüketici şehirler daha çok prenslerin şehirleri, üretici şehirler ise Antik Çağ'da, Orta Çağ'da, Asya'da olan, zanaatkarların ürettiği malların dış pazarlara satıldığı modern şehrin örnekleridir. Tüccar şehirleri ise iç pazarda tüketimin fazla olduğu, ancak dış pazarlarla da alışveriş yapabilen şehirlerdir. Weber, şehirlerin yapısı farklılık gösterse de, zanaat ve ticaret merkezleri olmaları nedeniyle hane ekonomisi ve doğal ekonomiyle bağlantılı biçimde şehirleri ele almaktadır. Aşamalı bir tarihsel çizgi düşünen Weber'e göre bu şehirler, şehir ekonomisinin oluşmasındaki evrelerdir. Aynı zamanda ona göre ekonomik merkez olan şehirler siyasi-idari anlamdaki şehirlerden tamamen farklıdır. Weber duvar ya da kalenin Akdeniz ve Orta Çağ şehirleriyle birlikte Doğu şehir yapılanmasının vazgeçilmez bir parçası olduğunu vurgulamaktadır (Weber, 2018b, 580-586). Şehrin yapılanması ve idaresinde, Batı-Doğu farklılığı, şehrin oluşmasında itibaren Weber için mevcuttur.

“Ne ekonomik anlamda her “şehir” ne de sakinleri siyasal-idari anlamda özel bir statüye sahip her garnizonun geçmişte bir “komün” oluşturuyordu. Kelimenin tam anlamıyla şehir-komünü kitle olgusu olarak sadece Batı’da görüldü; onu Yakın Doğu (Suriye, Fenike ve belki Mezopotamya) da biliyordu, fakat sadece geçici bir yapı olarak. Başka yerde onun ancak temelleri bulunur.” (Weber, 2018b, 590).

Şehir kültürü olarak medeniyet, Goody’ye göre (Goody, 2015) M.Ö. 3000’li yıllarda ortaya çıkmıştır. İlk olarak Asya’nın bazı bölgelerinde, akâbinde ise Avrupa’da yer yer oluşmaya başlayan şehir kültürü, Avrupa-merkezci yazarlar tarafından Yunan medeniyetine dayandırılmakta ve bu gerçek göz ardı edilmektedir. Avrupa ve Asya’yı Batı ve Doğu karşıtlık zeminine yerleştiren görüşler çerçevesinde şehirleşme üzerinden ortaya çıkarılan *fark*, demokratik ve özgür Batı’ya karşılık despot Doğu imajının yaratılmasına amacıyla kullanılmaktadır. Doğu’nun kısıtlı su kaynakları nedeniyle, sulama sistemleri üzerinden geliştiği öne sürülen merkezi yapısı nedeniyle Doğu’nun Batı’dan tamamen ayrıştığı bir tarihsel seyir izlediği kabul edilmektedir. Buna karşılık Batı’da antikiyet feodaliteye, oradan da kapitalizme doğru *ilerlemeci* bir seyir izlemiştir. Avrupa-merkezci biçimde yaratılmak istenen karşıtlık, iki unsura da uzlaşamaz biçimde ayrılmış tarihsel ve siyasi seyir inşa etmektedir. Batı’nın Doğu’ya karşı ayırım stratejisine dönüşmüş bu yol, Avrupa’nın “biz”, Doğu’nun ise “öteki” kimliğini yaratmakta kullanılmakta; Batı “pozitif” olurken Doğu “negatif” olmaktadır (Goody, 2015, 193-194). Weber’in analizinde de bu ayrımı görmek mümkündür. *Kendinde mevcut olarak Batı’da* şehirleşme, Weber’e göre kendi içsel yapısının bir parçası, onun bir karakteristiğidir. Metin, dayandırıldığı mevcudiyet bağlamında Batı’yı kendinde mevcut fenomenolojik bir unsur olarak kurgulamaktadır. Weber’in düşüncesinde iki ayrı kutup olan Batı ve Doğu, bu nedenle şehirleşme üzerinden de ayrılmış haldedir. Weber, Batı-Doğu düalizmiyle kurduğu ötekileştirme bağlamında şehir yurttaşlığını da yalnızca Batı’ya özgü görmektedir.

“Bir yerleşim yerinin şehir-komününe dönüşmesi için en azından göreceli ölçüde tarım dışı ticari tip olması ve şu özelliklerle donatılmış olması gerekiyordu; 1) tahkimat, 2) bir pazar, 3) kendi mahkemesi, 4) birliksel bir yapı ve bununla bağlantılı 5) en azından kısmi bağımsızlık ve atamalarına kasabalıların belli biçimlerde katılabildiği otoriteler tarafından yönetimi içeren otosefallik. Geçmişte, bu gibi haklar neredeyse her zaman bir “sınıfın” imtiyazları formunu aldı; bu nedenle siyasal tanımlamada şehrin karakteristiği ayrı bir burjuva “sınıfının” görünüşüdür.” (Weber, 2018b, 591).

Batı ve Doğu kategorilerindeki ayırım, Weber’de Batı’da modern kurumların temelini oluşturabilme kapasitesinin mevcut olmasıdır. Kendi kendine yeten bir yapı olarak bu kurumları oluşturabilme gücü, şehir topluluğunun oluşabilmesi için gereken askeri, ticari ilişkileri ve şehir yurttaşlığını da yaratabilmiştir. Kısmen bağımsızlık kazanabilmiş yapılar olarak şehirler, Weber’e göre yalnızca Batı’da gelişebilecekleri ortamı bulmuştur. Doğu’da ise Weber’e göre imtiyazlı sınıfın, burjuvanın gelişebileceği bir özgürlük alanı olmamıştır. Avrupa-merkezci biçimde Batı’ya hiyerarşik üstünlük tanıyan Weber, Doğu’da şehir birliklerini de görmezden gelmektedir. Tarım dışındaki faaliyetlerin gelişmediğini düşündüğü Doğu şehri, Weber için geleneksel olana ait bir kategori olarak dışlanmaktadır. Öte yandan Hobson’a (Hobson, 2020) göre ticari bir küreselleşme Doğu’da M.S. 500 itibarıyla başlamıştır. Küresel ticaretin 1500’lerde Batı’da ortaya çıktığını savunan Avrupa-merkezciliğin aksine M.S. 500’den sonra Batı dışında küresel bir hareketlilik mevcuttur. Persler, Araplar, Afrikalılar, Javalılar, Yahudiler, Hintliler ve Çinliler başta olmak üzere küresel bir ekonomik hareketlilik yaratılmış, bu gruplar 1800’lere dek mevcut egemenliklerini de korumuştur. Küresel boyuttaki ticaretin kolaylaştırılması için transit geçişlerde düşük vergilendirme yapılması gibi uygulamaların varlığı ise devletlerin doğrudan desteklediği süreç ve sistemin varlığını göstermektedir (Hobson, 2020, 46). Dolayısıyla metinde, bir ötekileştirme süreci işlemektedir. Derrida’daki *iz* kavramı ise ötekiye dair meseleleri gündeme getirmekte bir araçtır (Bellou, 2013, 95); bu nedenle ötekinin, metinde şehir birliğine sahip olmayan Doğu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Weber’e göre Doğu şehri, ticari girişimlere fırsat sunma kapasitesinden de yoksundur; ayrı bir sınıf oluşturarak, bu sınıfın görünüşü haline gelebilecek şehir yapılanması ona göre sadece Batı’da ortaya çıkmıştır. Şehrin yurttaşlık birliği, hukuku ve bağımsız yönetimi yalnızca Batı’da gerçekleşmiştir. Bu durum, ona göre Doğu’nun klan birliklerinden ve mutlakiyetçi yönetiminden oluşan yapısının aksidir. Weber’in ortaya koyduğu bağımsız şehir burjuvazisini geliştirebilen özellik ise ona göre Batı şehrindeki rasyonel-demokratik yapılanmanın varlığıdır.

Görülebileceği üzere Weber’de Batı-Doğu, modern-geleneksel, aktif-pasif, gelişmiş-geri kalmış karşıtlıkları, Doğu’nun olumsuzlanarak Batı karşısında ötekileştirildiği çerçevede kurulmaktadır.

Şehir, Batı tarihinde de farklı süreçlerden geçmiştir. Özellikle Hıristiyan şehir anlayışı, şehirli burjuvanın oluşacağı döneme kadar dini ya da ekonomik faaliyetler dışındaki birlikteliklere açık alanlara karşı çıkmıştır. Denetlenemeyen meydanlar, kalabalığın keyfi biçimde bir araya gelebileceği alanlar Orta Çağ şehir anlayışıyla bağdaşmamaktadır (Sennett, 1999, 110-111). Weber’in tanımına çok az bir kısmı uyan Orta Çağ’daki Batı şehirleri ise on sekizinci yüzyıldaki şehir komünleridir. Fakat Weber’e göre Asya’daki şehirler, kendi şehir tanımına birkaç istisna hariç hiçbir biçimde uymamaktadır. Pazar ya da kalelerinin olduğu Asya şehirleri ya da ticaret merkezine dönüşmüş şehirler Çin’de, Mısır’da, Yakın Doğu’da, Hindistan’da var olmuştur ancak Orta Çağ’daki Batı şehirinde bu durum söz konusu olmamıştır (Weber, 2018b, 591).

“Bununla birlikte, Asya şehirleri “kasabalılara” şehir komünündeki üyelikleri nedeniyle uygulanabilir özel bir maddi hukuk ya da dava hukuku ya da onlar tarafından özerk olarak atanan bir mahkeme bilmiyordu. Sadece loncalar ya da (Hindistan’da) eğer öncelikle ya da özellikle tek bir şehirde yaşıyorlarsa, o zaman özel bir hukuk ya da kendi mahkemesini geliştirebilen kastlar durumunda bir benzerlik tecrübe ettiler. Fakat hukuki bakış açısından, bu örgütlenmelerin kentsel merkezi salt tesadüf idi ya da önemi yoktu. Özerk şehir yönetimi bilinmiyordu ya da tam gelişmemişti. En önemlisi, şehrin birliksel yapısı ve kasabalı kavramı (taşradan bir insandan farklı olarak) asla gelişmedi ve sadece temel olarak var oldu. Çinli kasabalı hukuki olarak aynı soydan gelenlerin ve bu nedenle ata kültü tapınağının durduğu ve onunla ortaklığını dikkatli biçimde desteklediği yerli köyünün bir üyesiydi. Benzer şekilde, köy topluluğunun yaşamını şehirde kazanan Rus üyesi hukukun gözünde “köylü” olarak kaldı. Ek olarak, Hindistanlı kasabalı kastının bir üyesiydi.” (Weber, 2018b, 591).

Weber’e göre rasyonel Batı karşısına konumlandığı irrasyonel öteki olarak Asya’da şehrin özel hukuku söz konusu değildir. Weber, irrasyonel karakterdeki bir örgütlenme yapısı nedeniyle şehrin kendi özel hukukunu geliştirme kabiliyetinden yoksun olduğunu düşündüğü Hindistan’daki kast sisteminin ise ancak *tesadüfi* olabileceğini düşünmektedir. Ona göre sistematik ve hesaplanabilir, rasyonel hukuki bir örgütlenme yalnızca modern Batı’da mevcuttur. Sahip olduğu yanlış bakış nedeniyle, dünyanın başka bir bölgesinde gelişen şehir hukuku, Weber’e göre yalnızca tesadüfidir. Çin, Hindistan, Rusya gibi geleneksel değerlerin egemen olması nedeniyle irrasyonel bir yapıya sahip olduğunu düşündüğü bölgeler, Weber’in rasyonel-irrasyonel temelinde kurduğu modern-geleneksel karşıtlığının da bir yansımasıdır. Gelişemeyen, irrasyonel öteki, Weber’de karşımıza *geleneksel* olarak çıkmaktadır. Weber için bağımsız mahkemeleri olmayan Doğu, özerk bir şehir idaresi geliştirememiştir. Weber’e göre bunun nedeni, temelinde irrasyonel olarak değerlendirdiği *ata kültürü*dür. Weber, Doğu’nun mutlak yetçi bir yapıya teslim olduğunu savunan Avrupa-merkezci görüşlerle örtüştüğünden, Batı’nın rasyonel devlet yapılanması karşısında irrasyonel kaldığını düşünmektedir. Klanlardan, kabilelerden, kaptanlardan oluşan parçalı ve dağınık yapısı Weber’e göre Batı metafiziğinde de var olan *birlik* anlayışı etrafında örgütlenen Batı’nın rasyonel yapısından uzaktır. Dolayısıyla Weber’in şehir analizlerinde oryantalist bir bakış egemendir; oryantalist gelenekte şehrin bağımsız şehir yönetimi, özerk bir burjuva ve toplumsal dayanışma olmak üzere üç unsurun yokluğu ile açıklanması (Al-Azmeh, 1976; akt.; Turner, 1984, 71), Weber’de de tekrar etmektedir. Derrida’daki *iz* ve *differance* kavramlarının bir mevcudiyete indirgenmiş anlam karşısında mücadele etmesi durumu (Bellou, 2013, 103), Weber’in burada Batı’yı konumlandırmasında da görülebilmektedir. Batı referansı ile tanımladığı *ötekiler* karşısında güçlenen Batı kategorisi, *ötekinin* sahip olmadığı kabiliyetleri de inşa etmektedir. İrrasyonel öteki, bu durumda şehirleşebilme gücünden yoksun kalmaya mahkum bir ontolojiye sahiptir; dolayısıyla Weber’in rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel, gelişmiş-geri kalmış karşıtlıklarıyla Batı’yı Doğu karşısında hiyerarşik olarak üstün biçimde konumlandığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

Şehir yurttaşlığını modern Batı şehri geliştirebilmiş olmasına karşılık, Orta Çağ’da Batı kasabalarında yurttaşlık birliğinin olmadığı gibi, tüzel niteliğe sahip bir şehirden bahsetmek de mümkün değildir.

“Fakat Doğu’da, Orta Çağ ve antik Batı’ya güçlü bir karşıtlık içinde, şehir sakinlerinin yerel yönetim işlerinde özerkliğinin ve katılımının -yani tarım dışı- ticari ve göreceli olarak büyük bölgelerde -kırsal bölgeden daha güçlü şekilde geliştiğini göremeyiz. Aslında kural olarak tam tersi doğru olurdu. Örneğin, Çin’de yaşlılar konfederasyonu pratikte köyde mutlak güce sahipti ve bu

nedenle taotai hukukta geçerliliği olmamasına rağmen onunla işbirliği yapmak zorundaydı. Hindistan'da da köy topluluğu çok kapsamlı yetkilere sahipti ve Rus mir'i III. Alexander yönetiminde bürokratikleşene dek yetki alanında neredeyse özerk yönetim gösterdi. Tüm Yakın Doğu dünyasında yaşlılar (İsrail'de zekenim), esasen aynı soydan gelenlerinki ve sonradan soylu klanların şefleri (şehir-dışı) bölgelerin ve yerel sarayların temsilcileri ve yöneticileriydi. Asya şehirlerinde bu asla olamazdı, çünkü bu genellikle yüksek memurların ya da prensin kendisinin merkeziydi ve bu nedenle doğrudan onları askeri korumalarının sopsası altındaydı.” (Weber, 2018b, 593).

Weber, geleneği irrasyonel öteki olarak görmektedir. Batı-Doğu karşıtlığı, tarıma dayalı üretimi olan geri kalmış Doğu ve tarım dışı üretim yapabilen, modern dönemleri yaşamaya başlamış Batı karşısında kurulmaktadır. Weber, Batı'nın ilerlemeci yapısı nedeniyle gelişme göstermeye daima devam etmesine karşılık Doğu'nun tarihsel ilerleme gücünden yoksun olduğunu oryantalistçe savunmaktadır. Modern anlamda örgütlenmeye doğru ilerleyen Batı'daki sürecin aksine Doğu şehirlerinde ata kültürü, yaşlıların yönetimi, klanların varlığı gibi Weber'e göre geleneksel olduğu için irrasyonel olan idare biçimleri hakimiyetlerine devam etmiştir. Modern-geleneksel karşıtlığını tarihsel olarak kurgulayan Weber, Doğu'yu Batı karşısında dezavantajlı hale getirerek ötekileştirmekte; Doğu'nun bilgisini, örgütlenme ve yaşam biçimini rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel, gelişmiş-geri kalmış karşıtlıklarıyla olumsuzlamaktadır.

Weber, M.Ö. beşinci yüzyılda antik şehirlere benzer olguların Akdeniz kıyısında ve Fırat üzerinde görüldüğünü belirtmektedir. Ona göre parçalı da olsa aristokrasinin ve klanların varlığının söz konusu olduğu bu dönemin Helenistik dönem öncesine kadar aşılammış bir gelişme evresidir. Weber, Muhammed Peygamber döneminde Arap kıyı şehirlerinde de bu gelişme evresinin durduğunu düşünmektedir. Monarşinin şehir özerkliği ve şehirdeki aristokrasiyi tahrip etmediği bu durum, Weber'e göre İslam şehirlerinde de devam etmiştir. Antikitede ve Doğu'da ise koşullar İslami yönetim egemenliğinde korunmuştur. İlerleyen dönemlerde ise istikrarsız özerkliği destekleyen şehir aristokrasisi oluşmuş, ancak bu dönemde aristokrat klanların varlığı şehirde bağımsız bir güç elde edememiştir (Weber, 2018b, 595-596). Avrupa-merkezci biçimde Doğu şehrini istikrarsız ve parçalı olarak sunan Weber, Batı şehir aristokrasisini ise rasyonel örgütlenmeye erişebilecek bir yapı olarak değerlendirmektedir. Buna karşılık Doğu, irrasyonel biçimde, İslam'ın kabile dini olduğu iddialarıyla desteklenerek parçalı yapısı nedeniyle aynı gelişimi gösterememiş bir olgu olarak sunulmaktadır. Batı'nın gözündeki *zapt edilemez çocuk* olarak Doğu algısını destekler biçimde Weber'in yansıttığı Doğu, irrasyonel, duygusal, parçalı birliklerden oluşan irrasyonel bir yapıdır.

“Arap şehirleri -örneğin Mekke- tüm Orta Çağ boyunca ve neredeyse günümüze kadar tipik klan kasabalarıydı.” (Weber, 2018b, 596).

Hegel'in Doğu ve Batı'yı karşıt iki kategori olarak konumlandığı tarih felsefesindeki *tarih* ve *tarih-dışı* ayrımında kabileler ve mit tarihin dışındadır. Hegel bunu, düzyazı ile kurduğu bağ üzerinden inşa etmektedir. Ona göre tarih dışında nesnelere düzyazıda anlatabilme kabiliyeti olmadığı gibi, varoluşun tarih dışında bir bilinci de yoktur (Hegel, 2016, 86). Derrida'nın (Gramatoloji, 2014) Batı metafiziğinde yazının yerleştirildiğini düşündüğü merkezi ve üstün konum, Hegel'in tarih felsefesinde bu bağlamda karşımıza ötekileştirilmiş, bölünmüş¹ bir Doğu olarak çıkmaktadır. Aydınlanma'nın Batı-Doğu ayrımını yeniden üreten düşünsel çerçevesi bağlamında, Hegel'i takip eden aynı gelenek içinde oryantalist biçimde üretilen Batı-Doğu ayrımı, Doğu'da özellikle İslam coğrafyasını parçalı bir yapıya sahip olan, *birlikten* yoksun öteki olarak konumlandırmaktadır. Avrupa ve Doğu toplumlarının yapısal farklılıklarının uzlaşmazlık ve ötekileştirme zeminine çekildiği, mozaik kuramı bu bağlamda temel olarak feodalizmden kapitalizme geçen sürede Avrupa'da toplumsal katmanlaşmayla beraber sınıfların oluşabilmesine karşılık, İslam toplumlarında yalnızca yarı özerk ve dikey bölünmeler olduğunu öne sürmektedir. Bu birimler, mozaik yaklaşımına göre etnik, dini ve kabile ayrımlarıyla karşılaştırıldığında, Avrupa'daki sınıflı toplumsal yapı karşısında

¹ “Asya'nın tekil bölümlerinden Yukarı Asya'yı (Göçebelerin Tarih toprağına girmedikleri düzeye dek ve girmedikleri sürece) ve Sibirya'yı tarihsel olmadıkları için daha şimdiden dışladık. Asyatik Dünyanın geri kalanı dört bölgeye ayrılır: Birincisi Sarı ve Mavi Nehir tarafından oluşturulan nehir ovaları, Uzak Asya'nın yüksek bölgeleri -Çin ve Moğollar. İkinci olarak Ganj'ın ve İndus'un vadileri. Tarihin üçüncü sahnesi Oxus ve Jaxartes'in nehir ovaları, Persia'nın yüksek bölgeleri, ve Fırat ve Dicle'nin öteki vadi ovalarıdır ki, Ön-Asya kendini buraya bağlar: Dördüncüsü Nil'in nehir ovasıdır.” (Hegel, 2016, 86-87).

değersizleştirilmektedir (Turner, 1984, 71-72). Weber’in İslam toplumlarına bakışında da bu yaklaşımı görmek mümkündür. Arap şehirlerinin parçalı yapısı ve bunun süregelmesi, Weber’e göre Avrupa’nın yapısal üstünlüğü karşısında geri kalmış öteki konumuna itilen Doğu’nun *kaderidir*. Weber, Batı-Doğu karşıtlığı temelinde şehirleşmeyi bu nedenle ilerleme ve geri kalmışlık bağlamına yerleştirmekte, geri kalmanın nedenini ise İslami Doğu’daki klan birliklerinin şehirleşmenin Batılı anlamdaki modern örgütlenmeyi gerçekleştirecek gücünün olmamasına bağlamaktadır. Ancak, İslam’ın tarihte doğduğu döneme bakıldığında, aslında şehirli bir din geleneğine sahip olduğu görülebilmektedir. Bu nedenle Weber’in iddialarının aksine İslam, başlangıcından bu yana şehirli bir din olagelmıştır (Hodgson, 1999, 133). Bu nedenle, yanlış bir tavra sahip Weber aslında modern-geleneksel, gelişmiş-geri kalmış karşıtlıklarıyla Batı-Doğu ayrımını şehir yapısı üzerinden de kurgulamaktadır.

Weber’e göre Mekke de birbirinden bağımsız, parçalı yapılara sahip, klanlarla çevrili bir şehirdir. Klan liderleri arasında düzenli ve sürekli bağların yokluğu ise Weber için şehrin devamlı çatışma halinde olması sonucunu yaratmaktadır (Weber, 2018b, 596). İslam toplumlarını sürekli parçalı, dağınık, süreksiz yapıda olduğunu öne süren oryantalist yaklaşımı destekler biçimde Weber’de klanların varlığını Batı’daki burjuva benzeri bir sınıf geliştirmeleri önünde engel olarak değerlendirmektedir. Özgür ve bağımsız şehirlerin oluşmasına engel olduğundan ona göre irrasyonel olan bu durum, yeniden rasyonel-irrasyonel karşıtlığını da desteklemektedir.

“Dokuzuncu yüzyılda Tulunid ve Safaridler Mekke sokaklarında savaştığında en zengin loncalar (kasaplar ve hububat tüccarları) tarafından seçilen tarafın mücadelenin sonucunu belirleyebildiğini duyduğumuzda Batı’daki gelişmeleri hatırlarız. Aksine, Muhammed zamanında sadece soylu Kureyş ailelerinin tutumu askeri ve siyasi önemdeydi. Bununla birlikte bu asla bir lonca birliği haline gelmedi.” (Weber, 2018b, 597).

Derrida’daki *différance* kavramı, farklılaşmanın iki düzlemi; hem kendi dışında kurulan ötekileştirme sürecini hem de bunu erteleyen düzlemi bir araya getirmektedir. Bu iki düzlem, yapısökümcü bir okumada bir mevcudiyete indirgenmiş bağlamı ve inşa edilen farklılığın özneyi nasıl kurduğunu açığa çıkarma görevi üstlenmektedir (Evans, 1991, 121). Weber’de kurulan farklılık, klanlara dair analizleri aracılığıyla ötekileştirilen Doğu kategorisini desteklemektedir. Siyasi olarak parçalı, çatışmalı klanlar, burjuva sınıfı yaratmaya yetecek birlik duygusuna sahip olmayarak Batı’daki sınıflı yapının tam karşıtı olarak değerlendirilmektedir. Batı’nın yetişkin-rasyonel varlığına karşılık Doğu çocuksu-irrasyonel, kavgacı, kaotik, çatışma içinde kurgulanmaktadır. Mozaik kuramı bu nedenle Weber’in İslam şehrine dair düşüncelerini belirlemektedir. Ona göre İslam yalnızca savaşçı özellikleri besleyen, dolayısıyla sanayicinin ve tüccar sınıfının gelişmesini engelleyen bir dindir. Doğu, Batı’nın aksine sınıflı yapı oluşturamamıştır; Weber’e göre bunun nedeni İslam şehirlerinde lonca birliklerinin kurulması önünde İslam’ın engel olmasıdır. Weber’in savaşçı dini olarak ele aldığı İslam, Avrupa-merkezci biçimde çizilen despot Doğu algısıyla uyumlu biçimde, şehrin örgütlenmesini de askeri ve siyasi eksenle sınırlı tutan bir yapıdadır. Sonuç olarak Weber’de lonca birlikleri oluşturamayan despot Doğu, Batı-Doğu, gelişmiş-geri kalmış, modern-geleneksel, rasyonel-irrasyonel karşıtlıkları temelinde İslam’ın da ötekileştirildiği bir kategoriye dönüştürülmektedir.

“Şehirlerin ekonomik niteliklerine sahip Asya ve Doğu yerleşimleri hakkında bulunan tüm güvenilir bilgiler, sadece klan birliklerinin ve bazen mesleki birliklerin örgütlü eylemin araçları olduğunu ama böyle şehir yurttaşlarının birliği olmadığını işaret eder görülür.” (Weber, 2018b, 598).

Ötekileştirme bir süreç olarak idealize edilen biz imajını ve olumsuzlanan öteki imajını hem inşa hem de hayal etmeyi içermektedir. Özcü ve indirgemeci bir süreç olan ötekileştirme, olumsuzlanan, kötülünen, dışlanan ötekiye dâhil edilen tüm üyeleri kapsayacak biçimde de genişletilmektedir (Jackson, 2016, 27). Weber’de de Doğu, bir kategori olarak bu şekilde genişletilip homojenleştirilmiştir. Batı, Doğu’yu kendine referansla ilişkisel biçimde tanımlayarak, rasyonel-irrasyonel karşıtlığı bağlamında ötekileştirmiştir: Çocuksu, dağınık, kaotik Doğu, Batı’nın rasyonel örgütlü eylemi yaratabilen birliğine erişebilme gücünden yoksundur.

“Orta Çağ’daki Batı şehirleri, özellikle ideal tipe yakın bir formda geliştiği Alpler’in kuzeyindeki topraklardaki şehir, Asya koşullarına dikkat çekici bir karşıtlık sunar.” (Weber, 2018b, 601).

Weber’e göre benzersiz olan Batı şehri, Orta Çağ’da Asya’daki şehirlerin de zıddıdır. Asya ve Doğu şehirleri gibi Avrupa’daki şehirler de birer kale olmalarına ek olarak zanaat, pazar ve ticaret merkezleri

olmuştur. Doğu'da da Batı'da tüccarlar gelişmiş ve meslek loncaları ortaya çıkmıştır. Weber, Asya şehirlerine benzer biçimde Avrupa'da Orta Çağ'da ve antik dönemde şehir dışında bulunan derebeyliklerin olduğunu da belirtmektedir. Dolayısıyla koruyucu lordlar, siyasi lordlar ve memurların da varlığına değinen Weber, Orta Çağ'da her zaman gayrimenkul hukukunun bulunduğu da altını çizmektedir. Bu özellik, Doğu'dan, Asya'dan ve antik dönemden Orta Çağ'ı da farklılaştırmaktadır (Weber, 2018b, 601). Bu bağlamda bir yorumlamaya gidildiğinde Weber için şehirleşmede itici güç olarak Hıristiyanlık ile karşılaşmak da mümkündür. Avrupa haricindeki örgütlenme biçimleri ona göre Batı'daki *birlik* duygusundan yoksun olması nedeniyle dağınık ve parçalıdır. Hıristiyan Avrupa, rasyonelleşebilmiş din anlayışı sayesinde dağınık yapısını modern şehri kuracak rasyonelleşme yönünde dönüştürebilmiştir. Weber, modern Batı'da örgütlenmiş Hıristiyan cemaatlerinin yapısının toplumsal ve yasal biçimde birlik oluşturabilmelerine karşılık Doğu'da bunun mümkün olmadığını savunmakta, birlik duygusundan uzak parçalı yapı nedeniyle şehirleşme kapasitesinin yokluğuna inanmaktadır. Şehir, Avrupa'da yurttaşlık bağıyla kurulan bir yerleşim alanı olarak ortaya çıkabilmiş, ancak Doğu'da bu rasyonel bağlanmanın yokluğu nedeniyle modern şehirleşme mümkün olmamıştır. Modern-geleneksel, Batı-Doğu karşıtlıklarını kuran Weber, Doğu'nun gelişmemişliğini aynı zamanda İslam ve modern kapitalizm arasında gördüğü engele de bağlamaktadır. İslam, ona göre laik ve radikal bir kültürün önüne geçmiştir. Yapısal farklılıklar üzerinden kurduğu kategorik ayrımları destekleyen Weber, rasyonel Batı karşısına geri kalmaktan başka kaderi olmayan bir Doğu yerleştirmektedir. Böylece, Batı-Doğu, rasyonel-irrasyonel düalizmiyle inkâr edilen ve olumsuzlanan öteki olarak Doğu imajı güçlendirilmektedir.

Batı şehrinin ayırt edici bir özelliği olarak Weber, şehir sakinleri arasındaki statü bilincine yönelik politikaların varlığını göstermektedir. Mali kazanç ile kölelerin özgürlüklerine kavuşma ihtimallerinin varlığı buna bir örnektir. Bu nedenle şehirde nüfusun artması, her bir birey için kazanç artırmanın bir yolu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır:

“Bu nedenle, şehrin tüm yurttaşları senyorel egemenliğin bağlarını koparma hakkını zorla aldı. Bu, Orta Çağ'daki Batı şehrini tüm diğerlerinden ayıran büyük -aslında devrim niteliğinde- bir yenilikti.” (Weber, 2018b, 603).

Oryantalist biçimde Doğu despotizmi kabulünü yeniden üreten Weber, Batı'da bağımsız şehirlerin oluşmasını şehir yurttaşlığı bağlamında değerlendirmekte, bunu da şehir burjuvazisinin gelişebilmesine bağlamaktadır. Sınıflı yapısıyla Doğu'daki parçalı yapıdan üstün konuma yerleştirilen Batı şehri, siyasi ve idari olarak da özgürleşmeye yönelebilmiştir. Ona göre aktif konumdaki Batı rasyonelleşerek gelişmiş, pasif kalmaya mahkûm Doğu ise gelişmemiştir.

Batı şehrinde statü farklılaşmasını yaratan güç ise şehirdeki ileri gelenlerin ekonomik olarak güçlenip bağımsızlaşması olmuştur. İleri gelenlerin güç kazanmasında ise Weber'e göre iç siyasi eşitlik ve şehirdeki memurların özgür seçimi rol oynamıştır. Weber, bu gelişmeyle şehirde aristokrasi karşısında soylu olsun ya da olmasın bir statü birliği oluştuğunu düşünmektedir (Weber, 2018b, 604). Ona göre özgür, bağımsız burjuvazinin oluşması, Batı'nın Doğu karşısındaki bir üstünlüğü olmakta, böylece Weber Batı'nın ontolojik farklılığını yeniden öne sürmektedir.

“Bu farklılıkların yanı sıra, antik Batı ve tipik Orta Çağ şehrinin belirleyici genel niteliği, “kasabalılar” olarak özellikle onlara uygulanabilir bir özel hukuka tabi olan ve bu nedenle hukuki olarak özerk bir statü grubu oluşturan halkın, özel karakteristik organlarla donatılmış, kurumsallaştırılmış birliğinde yatar.” (Weber, 2018b, 605).

Derrida'ya göre metin, bir *kendinde mevcut olmayanın* denetimindedir; bu *mevcudiyet olmayanın* varlığı, metni izler tarafından örülmüş hale getirmektedir. Bu durum, Derrida'daki iz, difference ya da eklenti kavramlarının ortaya çıkarmaya çalıştığı anlamla ilgilidir. İzlerin varlığı, mutlak anlamın ve amacın imkânsızlığı tarafından biçimlendirilmektedir (Royle, 2003, 68). Bu doğrultuda, yapısökümü gerçekleştirildiğinde yeni anlamların potansiyelleri ve metnin bir mevcudiyete indirgenmiş anlamının ötesindeki bağlamlar ortaya çıkarılabilmektedir. Batı'nın tarihsel biçimde farklılıklar üzerine kurulmuş anlamı da böylece yapısökümüyle açığa çıkartılabilmektedir. Weber'e göre Batı, Orta Çağ'daki şehirleşme sürecinde de biriciktir. Avrupa, bağımsız loncalarını yaratıp şehir yurttaşlığını oluşturabilmiş, feodal-patrimonyal yapıdan uzaklaşabilmiştir. Daha özgürlükçü bir yapıya dönüşen Batı şehri, rasyonel-yasal devlet yapılanmasını kurarak Weber'e göre Doğu'daki otoriter-despot devlet yönetiminden de ayrılmıştır.

Weber, Batı-Doğu karşıtlığını rasyonel devlet yönetimine karşılık despot bir yönetim koyarak desteklemeye girişmektedir. Hıristiyan Batı'nın şehirlerinde özerk statü gruplarının ortaya çıkabilmesi, modern kapitalizmin gelişme süreci bağlamında ele alındığında, Weber'e göre patrimonyal Doğu'nun despot idaresi altında bağımsız örgütlenmelerin oluşmaması, kapitalizmin gelişmesi için engele dönüşmektedir. Oryantalist bir tavırla Weber, Batı karşısında olumsuzladığı Doğu'yu yeniden rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel karşıtlığı zemininde ötekileştirmektedir.

“Tam gelişmiş antik ve Orta Çağ şehri her şeyden önce, bir kural olarak kasabaların birlik kültürü için uygun bir dini sembolle donatılmış bir kardeşlik birliği olarak oluşturuldu.” (Weber, 2018b, 605).

Rasyonel-irrasyonel karşıtlığı burada da söz konusudur. Antik dönemde ve Orta Çağ'da Batı'da Weber'e göre şehirlerin bir ilerleme çizgisi mevcuttur. Tarihselleştirerek desteklemeye giriştiği bu durum, Weber'e Doğu'nun aksine *birlik* yaratabilen Batı'nın yapısal özellikleriyle ilgilidir. *Birlik*, Batı'nın rasyonel dini olan Hıristiyanlığın kardeşliğiyle oluşabilmektedir; ancak Doğu'nun dini yapısı onu birliğe ulaştıramamış, soy bağlarıyla dağınık bir idareye mahkûm etmiştir. Weber için, Batı'da din tarihin her döneminde kardeşliği kurabilecek kadar rasyonel örgütlenme gücüne sahipken, Doğu'nun dini parçalı bir yapının haricinde bir idare kuramayacak kadar irrasyoneldir.

“Batı'da böyle bir şehir topluluğunun birliği mülkiyete sahip olur ve onu kontrol ederdi. Ali yanlılarının toplulukla “Fadak Bahçeleri” hakkındaki ünlü ihtilafı -Şiiliğin ayrılmasında birinci ekonomik neden- topluluk mülküne karşı haneden mülkü üzerine bir çekişme iken, halifenin temsilcilerinin adına toprak talep ettiği “topluluk”, Mekke'nin aslında var olmayan siyasal “topluluğu” değil, İslam'ın dini topluluğuydu.” (Weber, 2018b, 606).

11. ve 12. yüzyıl sonrasında İslam, Batı Avrupalılar'ın düşüncelerinde büyük yer kaplamaya başlamıştır. Avrupa'nın ötekilerinden birine dönüştürülen İslam, Yahudiler'in ötekileştirilmesinden farklı bir süreç yaşamıştır. Sayıca az olan Yahudiler, Batı için daha *yakın* kabul edilmiş; İsa'yı mesih olarak reddetmelerine karşılık Hıristiyan hegemonyasındaki Batı için doğrudan bir tehlike olarak değerlendirilmemiştir. Öte yandan Batı'nın diğer ötekileri; Çin, Hindistan başta olmak üzere Avrupa'nın *garip* olarak tanımladığı yerler ve toplumlar, coğrafi olarak *uzak* kalmıştır. Bu nedenle egzotik olarak görülen, fantastik hayallerinde nesneleşen bu uzak ötekiler karşısında İslam, coğrafi anlamda da Avrupa'ya daha yakın olduğu için Batı tarafından daima bir tehdit olarak konumlandırılmıştır (Lockman, 2004, 36). Bu sebeple Batı, İslam'ı kendi kimliğini kurmak için kullandığı özelliklerin karşıtıyla inşa etmiştir. Weber'den yapılan alıntıda da görüleceği üzere, İslam aslında irrasyonel öteki olarak rasyonel Batı karşısına yerleştirilmektedir. Weber de, Mekke'deki yapıyı İslami şehrin gelenekselliklerinden kurtulamayan, irrasyonel kalmaya mahkûm bir toplum olarak görmektedir. Dolayısıyla İslam şehrindeki siyasal örgütlenme Weber için aslında *yoktur*. Ona göre meşru kabul edilebilecek tek örgütlenme biçimi, rasyonel-siyasi bir örgütlenmedir.² Mekke'nin örgütlenme biçim Weber için İslam'ın irrasyonel ötekiliğine hapidir. Weber, burada da modern-geleneksel, rasyonel-irrasyonel karşıtlıklarını kurarak Batı-Doğu ayrımında Batı'yı avantajlı konuma yerleştirmektedir. Modern Batı'da şehir ortak bir kontroldeyken, dezavantajlı ve irrasyonel Doğu'da bu durum şehri sadece halifenin mülkü haline getirmiştir.

“Batı'da, Hindistan ve Ekvatorial bölgelerindeki gibi tabu engelleri yoktu; Asya'da bir şehir birliği içinde kardeşliği engelleyen klan örgütlenmesinin büyüsel totemik, atasal ve kast destekleri de yoktu. Tam bir totemizm ve klan egzogamisine kazuistik bağlılık- muhtemelen dönemin geç bir noktasında- geniş ölçekli politik-askeri ve özelde şehir birliklerinin hiç gelişmediği alanlarda açıkça ortaya çıktı. (...) Antikitede klan bağları her yerde, geleneğin hatırına, yeni oluşturulan toplulukların

² İslamiyet'in şehirleşme önünde bir engel olduğunu öne süren yaygın Avrupa-merkezci görüşlerin aksine, bu şehirler yerel, bölgesel ve uluslararası anlamda faaliyet gösterebilmiştir. İslam şehirlerindeki üretim, yalnızca kırsala doğru bir dağıtım merkezi olmamış, aynı zamanda dış ticarete de açılarak sanayi merkezlerine dönüşebilmiştir. Raymond, bunlara bazı örnekler vermektedir: Tunus'ta 17. yüzyılın başında İspanya'ya sürülen Endülüsler'in bölgeye yerleşmesiyle, 18. yüzyılın sonlarına doğru fes üretiminde 300 usta ve 15.000 zanaatkar sayısına ulaşılmıştır. Fesler, Osmanlı İmparatorluğu'nun her gölgesine, özellikle Mısır'a ihraç edilmiştir. Tekstilde ise Kahire öne çıkmıştır. Evliya Çelebi'nin 1660'lardaki kayıtlarında Kahire'de 12.000 tekstil işçisi olduğu bilgisi yer almıştır. Bölge, ithalat ve ihracatta da güçlenmiştir. Filistin, 19. yüzyılın başında sabun üretiminde merkez olmuş, Halep ise tekstilde 12.000 dokuma tezgahına sahip bir şehir olarak Avrupa'ya kadar ihracat yapmıştır. İthalatta, Marsilya, gücünü 18. yüzyıl boyunca 20 kat arttırmıştır (Raymond, 2008, 733).

“putperest” ortaklıklar ve boylara bölünmesi tarafından yapay olarak yeniden oluşturulmuş olsa bile bir klan birliği değildi; artık temel birliği oluşturan polislin askeri ortaklığıydı.(...) Orta Çağ şehirlerinin idari örgütlenmesinde kilise topluluğunun oynadığı çok önemli rol, klan bağlarının çözülmesinde Orta Çağ şehrini önemli ölçüde biçimlendiren Hıristiyan dininin bu özelliğine işaret eden pek çok semptomdan sadece biriydi. İslam, aksine, erken halifelğin içsel çekişmelerinin tarihinin gösterdiği gibi Arap kabile ve klan bağlarının bölücülüğünün üstesinden asla gerçekten gelememi; erken dönemlerinde kabile ve klanların muzaffer ordusunun dini olarak kaldı.” (Weber, 2018b, 608).

Weber için büyü, kast, ata kültü gibi geleneksel örgütlenme biçimleri, Doğu’nun parçalı yapısının nedenleridir ve totem, soya bağlılık, putperestlik gibi irrasyoneldir. Fakat Weber’e göre Hıristiyan Batı’daki şehir, büyüden arınmış dinin önderliğinde oluşturulmuştur. Rasyonel olarak konumlandığı Hıristiyan Batı’nın Orta Çağ’daki bağımsız şehirlerinin varlığının aksine İslam, parçalı ve çekişmeli siyasi birlikler olarak gelenekselliği içinde kalmıştır. Sadece ordu dini olarak ele aldığı İslam’a karşılık rasyonel bir şehir örgütlenmesini sağlayabilen, klan birliklerinin yerine örgütlü bir şehir kurabilen ise Weber’e göre Hıristiyanlık olmuştur. Rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel karşıtlıklarıyla Batı-Doğu ayrımı, karşı karşıya yerleştirilen Hıristiyanlık-İslamiyet düalizmiyle de Doğu’nun olumsuzlandığı imajı desteklemektedir.

Weber, tarihte Batı-Doğu şehrinin farklı seyri konusunda Doğu’da klanların, Antik Yunan ve Roma şehirlerinde ise bireyi öne çıkaran yurttaşlığın varlığını karşı karşıya getirmektedir. Özellikle kuzey Avrupa’da Orta Çağ şehrinde ise yurttaşlık bilincinin oluştuğunu düşünen Weber için Orta Çağ’da şehir yapılanmasında kilisenin kültik bir merkez olarak konumunu, klanların ritüel birliklerinin aksine dini bir birlik yaratabilmeler kabiliyeti bağlamında değerlendirmektedir (Weber, 2018b, 609-611).

“Fakat, Yakın Doğu’dakiler de dâhil olmak üzere, tüm Asya şehirlerinde “komün” olgusu ya hiç yoktu ya da en çok, sadece her zaman şehrin ötesine de yayılan akraba grupları birliği biçimini alan temellerde mevcuttu.(...) Batı şehri -ve özellikle kısa bir süre için tek ilgi konumuz olması gereken Orta Çağ şehri- sadece ekonomik olarak ticaret ve zanaat merkezi değildi; fakat aynı zamanda siyasi olarak normal durumda bir kale ve belki bir garnizon, idari olarak bir saray bölgesi ve bunun ötesinde yeminli bir kardeşlik birliği idi.” (Weber, 2018b, 612).

Weber’e göre daima rasyonelleşme yönünde ilerleyen Batı şehri, ekonomi, ticaret ve zanaat merkezi olmasının haricinde sahip olduğu saray çevresinde örgütlenen şehirlerindeki kardeşlik birliği sayesinde klan birliklerinden oluşan Doğu’dan tamamen ayrılmaktadır. Asya ve Yakın Doğu da, Weber’e göre Doğu’nun gelişmemişliğine dahil olarak şehirleşme kapasitesinden de yoksun kalmış, rasyonel bir örgütlenme kuramamıştır.

“Şehir kurumsallaşmış bir birlik, (değişen derecelerde olsa bile) özerk ve müstakil, aktif bir “bölgesel kurum” haline geldi. Başından beri, kasabalının dışarıdaki taraflar karşısındaki imtiyazlı konumunun bireyin hakkı olması Orta Çağ şehrinin gelişmesi için büyük önem taşıyordu. (...) Orta Çağ şehrinin bir kasabalı birliği içinde gelişmesi için iki koşul merkezi önem taşıyordu: Bir yanda, kasabalıların ekonomik çıkarlarının onları kurumsallaşmış birliğe sevk ettiğinde bu harekete büyü ya da din engellerinin varlığı tarafından ket vurulmaması ve diğer yandan daha büyük bir siyasal birliğin çıkarlarını dayatan rasyonel bir yönetimin yokluğu.(...) Orta Çağ özerk ve müstakil şehir birliğinin doğuşu, Konsul, Majer (belediye başkanı) ya da Bürgermeister tarafından başkanlık yapılan yönetim konseyiyle, doğası gereği sadece Asya şehrinin gelişmesinden değil, ayrıca antik polislin gelişmesinden de farklılaşan bir süreçtir.” (Weber, 2018b, 613-614).

Orta Çağ şehrinde yurttaşlık birliğinin gelişmesinde Weber’e göre iki koşul vardır; ortak ekonomik çıkarların çevresinde birleşildiğinde büyüün veya dinin engeliyle karşılaşmak ya da daha büyük bir siyasal birliğin çıkarlarını dayatan rasyonel idareden yoksun olmak. Weber, geleneksel-modern ayrımını şehrin rasyonel örgütlenmesi üzerinden burada da kurmaktadır. Din ve büyü, rasyonelleşmiş bir sisteme uyum sağlayamadığı müddetçe şehrin rasyonelleşmesini engelleyerek onu geleneksel sınırlar içinde tutmaktadır. Müstakil şehir birliğinin varlığı ise şehir burjuvazisinin oluşabildiği modern koşullarla mümkün olmaktadır. Dağınık soy birlikleri yerine sınıflı bir yapı kurabilen şehir, Weber’e göre rasyonel gelişme sağlayabilmektedir.

Weber’e göre sosyolojik anlamda modern bir kasabalı birliğine en yakın örnek ise İtalya’daki ileri gelenlerin egemenliğidir:

“Bu nedenle pek çok kaynağın belirsizliğine rağmen kasabalı birliğinin sosyolojik anlamı en iyi İtalya’da tanımlanabilir. Bunun genel ön koşulu, Batı’ya özgü egemenlik güçlerinin kısmen feodal, kısmen prebendal olarak elde edilişiydi.” (Weber, 2018b, 615).

Modern anlamda şehrin oluşmasına dair Avrupa-merkezci tarih yazımında İtalyan şehri, Weber’de de görüldüğü üzere öne çıkarılmaktadır. 10. ve 11. yüzyılda İtalya, Roma şehir yapılanmasının üzerinde gelişmeye devam ederek, hareketli bir nüfus ve şehir hayatı yaratmıştır. Roma dönemindekine benzer biçimde Orta Çağ’da İtalyan kasabaları, şehrin çevresindeki kırsal alanla yakın ilişkiler kurmuş, şehir topluluğunun aile bağları bu bölgeler ile korunmaya devam etmiştir. Halk genellikle İtalyan kasabalarında kazandığı geliri kırsaldaki çiftliklerine ya da topraklarına yatırmış, dolayısıyla kasabalarda şövalyeler, tüccarlar, rantiyeler ve zanaatkarlar beraber yaşayıp çalışmaya devam etmiştir. Evlilik ilişkileriyle de güçlendirilen şehirdeki ilişkiler, soylular ve halk arasında hiyerarşiyi korumasına rağmen keskin sınırları yaratmamıştır (Campbell, 2011, 162). İtalya örneği üzerinden ilerlemesi bağlamında da değerlendirildiğinde Weber, şehir analizlerinde Batı şehrine odaklanmakta, Batı şehrinin oluşum sürecini dünyanın geri kalanındaki şehirleşme süreçleri için bir referans noktası kabul etmektedir. Batı feodalizmi ve prebendalizmin etkisi bağlamında, şehir birliğinin İtalya’da ortaya çıkışı bu anlamda Weber tarafından şehrin gelişiminin Batı üzerinden değerlendirilmesine dönüşmektedir. Batı’ya özgü egemenlik biçimlerinin kısmen prebendal kısmen de feodal olarak sağlanması, siyasi ve ekonomik amaçlarda ortaklık, Batı’da şehri yeminli kardeşlik birliğine doğru geliştirmiştir. Bu nedenle komünal birlik kurabilen şehir Weber’e göre siyasi ve askeri gücünü de genişletebilmek adına askeri örgütlenmesini de şehre devretmiştir. Weber, şehrin rasyonel idaresinde aynı zamanda İtalya şehirlerinde devrimci bir gelişme olarak kabul ettiği yargılamada rasyonel araçlara ve kanıtlara yer verildiği prosedürün gelişmesinin de altını çizmektedir. Şehirdeki yurttaşları kapsayan rasyonel hukukun kanunlaştırılması da onun için Batı şehrini ayırtmaktadır (Weber, 2018b, 615-617). Eşsiz bir konum atfettiği İtalyan şehri Weber’de Rönesansla birlikte elde ettiği gücü de taşımaktadır. Avrupa’nın kendi hegemonik yapısını güçlendirdiği Rönesans’ta İtalya, Avrupa-merkezci tarih anlayışı için öncü ve önemli bir rol üstlenmektedir. Enternasyonal bir kültür olduğu iddiasıyla ortaya konulan, Rönesans sonrası inşa edilen Avrupa kültürü, senyörün hâkimiyetindeki Batı feodalizminden farklılık göstererek, İtalya’daki şehir devletlerinin yerel özerkliğe sahip oldukları bir ortamda gelişim göstermiştir (Wood, 2012, 53-54). Özellikle İtalya’nın kuzeyindeki toprak sahipliği, Batı feodalizminden farklı biçimde zayıf kalmıştır. Şehri şövalyeliğinin olmadığı Germanik kuzeyde ise yeminli kardeşlik, güneydekinden farklılaşarak arkaik özellikler göstermiştir. Kuzeydeki koruyucu localar ise Orta Çağ’da şehirlerde klan desteklerinin yerini alma eğiliminde olmuştur. Bu gibi koruyucu birlikler de ekonomik çıkarlarda ortaklıklar kurulmuştur (Weber, 2018b, 615-620).

“Kuzey Fransa’da şehir birlikleri öncelikle diğer lonca özellikleri olmadan yeminli barış birlikleri iken, Nordik ve İngiliz şehir birlikleri düzenli olarak bir lonca niteliği taşıdı. İngiltere’de şehir birliğinin tipik formu şehirde perakende ticareti tekelleştiren (tek) lonca tüccarıydı” (Weber, 2018b, 621).

Rasyonel-irrasyonel karşıtlığı bağlamı, Weber için loncaların oluşmasında da mevcuttur. Avrupa’nın kuzeyindeki şehirler, loncaların oluşmasıyla geleneksel ticari yapıdan farklılaştıkları için Weber’e göre rasyonelleşerek ayrılmaktadır. Bu dönemde loncaların ortaya çıkmasıyla şehirlerde ticaret geleneksel biçiminden uzaklaşarak hammadde tedarikinde çalışacak işçinin yetiştirilmesinden ürünün pazara sunulmasına dek daha kapsamlı bir ticari işleyişe doğru genişlemiştir (Huberman, 2009, 127). Şehirleşmeyle loncaların gelişmesi, şehirlerde kardeşlik birliği haricindeki birliklerin oluşumunu da beraberinde getirmiştir (Weber, 2018b, 622). Batı dışındaki şehirlerin gelişmesinde Weber aynı zamanda şehir memuriyetlerinin ve konseye katılma hakları üzerinde de durmaktadır.

“Asya’da ona engel olurken, Akdeniz civarında ve sonra Avrupa’da şehirlerin gelişmesinin başlamasına nihai olarak neyin neden olduğu sorusunu ileri sürmek zorundayız. Buna bir cevap daha önce verilmişti; yani bir şehir kardeşliği ve bu nedenle şehir komününün gelişmesi klan birliği ve Hindistan’da kastların büyü bağları tarafından engellendi. Çin’de klanlar merkezi din meselelerinin, ata kültürünün taşıyıcılarıydı ve bu nedenle yıkılmazdılar. Hindistan’da kastlar spesifik

bir yaşam idaresinin taşıyıcılarıydı; bireyin sonraki enkarnasyonun kaderi buna uyulmasına bağlıydı; bu nedenle ritüel olarak diğerleriyle karşılıklı olarak özeldiler. Fakat kardeşliğe engeller aslında Hindistan'da mutlakken, aynısı klan bağlarının sadece göreceli bir engel oluşturduğu Çin için -ve hatta daha da az olarak Yakın Doğu için- söylenemez. Bu alanlar için oldukça farklı bir unsur hala hesaba katılmalıdır; askeri yapıdaki farklılıklar ve hepsinden önemlisi ekonomik ve sosyolojik temellerindeki farklılıklar.” (Weber, 2018b, 625).

Weber için Batı'da modern anlamda şehrin oluşması, Batı'nın *Doğu olmamasından* da kaynaklanmaktadır. Kendini tanımlama amacıyla öteki yaratma ihtiyacı duyan Batı, klanların, büyüünün, soy bağlarının egemenliğindeki öteki olarak Doğu'yu ve Asya'yı, geleneksellikten kurtulamadığı için şehirleşme kabiliyetinden yoksun öteki olarak konumlandırmaktadır. Dolayısıyla rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel karşıtlığı, Doğu'nun Batı karşısında olumsuzlanarak değersizleştirildiği bir öteki inşasını beslemektedir.

Mısır'daki, Yakın Doğu'daki, Çin'deki nehir düzenlemeleri ve sulama politikalarına olan ihtiyaç Weber'e göre kraliyet bürokrasisini ortaya çıkarmıştır. İnşaat için gerekli işgücünün sağlanması, kraldan alınan gelir ile ordunun yönetimi kendi tekeline geçirmesi ve bürokratikleşmesi sonucunu yaratmıştır. Doğu'dakinin aksine Batı'da lord, şehrin ileri gelenleriyle bir ortayol bulmadan iş yapabileme imkânına sahip değildi. Weber'e göre Batı'ya özgü bu durum şehir komününün gelişmesinden önceki bir aşamadır. Weber, Batı'nın tarihine bakıldığında Antik dönem sonrasında oluşan tüm şehir birliklerinin silahlı gruplardan oluşan birlikler olduğunu düşünmektedir (Weber, 2018b, 625). Weber'in Batı'ya ve Doğu'ya tamamen farklı tarihsel süreçler yüklemesi bu bağlamda sulama sistemleri üzerinden geliştirdiği farka dayanmaktadır. Merkezi yönetim tarafından denetlenen sulama sistemleri, Weber'e göre Doğu'yu despotlaştırmışken Batı'da merkezi yönetimden bağımsız bir bürokrasi gelişerek sulama sistemlerini kontrol edebilme gücü sağlamıştır. Böylece şehirler, merkezi idareden bağımsız varlıklara dönüşebilmiştir. Şehir komününü yaratan bu bağımsızlık, Weber'e göre Batı-Doğu karşıtlığında Batı'yı ayrıcalıklı kılmaktadır.

Merkezi yönetimden bağımsızlaşabilen Batı şehri Weber'e göre statü birliklerini de kurabilmiştir. Farklı statü gruplarından oluşan birlikler şehrin yönetiminde güç elde edebilmiştir. Weber, Venedik örneğini vererek ileri gelenlerin, aristokratların yönetimindeki gücüne değinmektedir. Ancak, İngiliz şehirlerinde farklı bir seyir söz konusu olmuştur:

“İngiltere'deki şehir gelişmesi, İtalya'dakinden tamamen farklı bir yön aldı: Şehirler, sınıf sistemi içinde, organları özel hukuki ünvanların ediniminden elde edilmiş kesin bireysel haklara sahip imtiyazlı birlikler haline geldi; bunlara bireysel baronlarla aynı yollarla sahip oldular ve ticari kuruluşlar bireysel bağışla elde edilmiş özel haklara sahiptiler. Bu gelişme bir kez olunca, şirket kavramı kavramı sonunda İngiliz hukukuna girdi. İmtiyazlı “topluluktan” şehir loncasına ve oradan birleşik şehre geçiş bu değışkendi. İngiliz kasabalılarının özel hukuki statüsü bu nedenle krallığın kısmen feodal, kısmen patrimonyal tüm birliğinden elde edilen imtiyazlar demetinden oluştu; kendi siyasal egemenlik sistemini örgütlemiş özerk bir birliktelikteki üyelikten kaynaklanmadı.” (Weber, 2018b, 641).

Weber'e göre bu nedenle İngiliz kasabaları geleneksel yapılarından uzaklaşabildikleri için rasyonelleşmiş bir örgütlenme kurabilmiştir. Weber, modern-geleneksel, rasyonel-irrasyonel karşıtlıklarıyla Batı şehrinin kendine özgü yapısını, rasyonel ticari faaliyet geliştirebilme gücünü idaresindeki rasyonelleşmeye, patrimonyal ve feodal haklarla desteklenmiş yapısına bağlamaktadır.

Diğer yandan, şehrin sınıflı bir yapı geliştirmesi beraberinde Batı'da özel hakları gündeme getirmiş, *şirket* kavramının hukuk sistemine dâhil olmasınıyla sonuçlanmıştır. Özel hukuki konumlarını feodal ve patrimonyal birliklerden alan ayrıcalıklı İngiliz kasabalılarına zaman içinde kral veya feodal lordlar tarafından yeni şehirlerin kurulması dönemlerinde bazı haklar ve özerklikler verilmiştir. Weber, öncelikle özel loncaların şehrin mali yükümlülüklerinin kefil olarak ayrıcalıklar elde ettiğini belirtmektedir. İlerleyen dönemde ise kasaba yurttaşlarına birlik hakları verilmiştir (Weber, 2018b, 630-641). Weber, Batı şehrinin gelişim seyrini Doğu'dan tamamen ayırıştırarak, parçalı birliklerden oluşan yapıyla sürekli çatışma halinde olup birlik geliştiremeyen bir Doğu şehriden Batı şehrini tamamen ayırıştırılmaktadır.

Benzer biçimde Orta Çağ'da Avrupa şehri de benzersizdir; antik ve Orta Çağ şehirlerinin kıyaslamasını yapan Weber'e göre İtalyan şehirleri patrimonyal ve feodal yapılarla güçlenerek rasyonelleşmiştir. Antik

döneme bakıldığında şehirleşme, modern kapitalizme veya modern şehre benzer özelliklere sahip değildir. Weber, Orta Çağ şehrinin, Antik dönemdekilerden farklı biçimde hem modern kapitalizme hem de şehre bağlanmış olduğu görüşündedir (Weber, 2018b, 687-688).

“Şehir tarafından oluşturulması ve yine onun içerisinde (eski) loncalar ve (ve daha sonra) “esnaflar” tarafından özerk hukuk oluşturulması, siyasi olarak bağımsız İtalyan şehirleri ve bazen İspanyol, İngiliz ve Fransız ve Alman şehirlerinin önemli bir kısmı tarafından, her ne kadar bu onlara sözleşme tarafından her zaman açıkça bağışlanmış olmasa da, tam olarak uygulanmış bir haktı. (...) Şehrin mahkemeleri, laik yargıçlar olarak kasabalılarla, şehirdeki arazi sahipliği sorunlarına, pazar ilişkilerine ve ticarete belli bir şehrin tüm kasabalılarına özgü tek tip bir hukuk uyguladı. Hukukun kendisi geleneğe ya da özerk kanuna ya da taklide, kabullenmeye ya da başka bir şehrin hukuki sisteminin kurucu sözleşmesindeki uygulamaya dayanabilirdi. Şehir mahkemeleri giderek düellolar, işkenceyle sorgulamalar ve klan yeminleri gibi irrasyonel ve büyüsel kanıt araçlarını, sunulan kanıtın rasyonel prosedürleri lehine, dava prosedürünün dışında bıraktı. Bununla birlikte bu gelişmenin düz bir çizgide gerçekleştiği düşünülmemelidir: Bazen şehir mahkemelerinde özel bir dava prosedürüne bağlılık daha eski hukuksal formların, İngiltere’de olduğu gibi rasyonel yenilikler karşısında kraliyet mahkemeleri tarafından korunmasına (jürinin yokluğu) ya da kıta üzerindeki Orta Çağ hukukunun Roma hukukunun etkisine karşı korunmasına işaret ediyordu. Sonraki durumda, kapitalizme uyarlanabilir hukuki kuruluşlar kökenini Roma (ya da Germen) “arazi hukukunda” değil, açıkça şehir hukuk sistemlerinde buldu (bu erken kapitalist çıkarların özerkliği sahip olduğu şehirlerde oldu). (Weber, 2018b, 689).

Batı-Doğu karşıtlığı, Weber’in yapısökümcü bir okumasında şehir olgusu analizleri üzerinden yeni anlamlandırmalara fırsat tanımaktadır. Bu bağlamda Derrida’daki differance kavramı, yeni anlamlara ve kavramsallaştırmalara ulaşabilmek adına bir araç işlevi görerek, anlamın daha fazla olasılıklarına açılan bir kapı olmaktadır (Choat, 2010, 68). Weber’in kurduğu ikili karşıtlık zeminindeki anlamlarda, tam bir mevcudiyetin varlığını reddeden bir okuma bu nedenle amaçlanmıştır. Weber, eserinde Venedik ve İngiltere örnekleri üzerinden verdiği Batı şehrinin eşsiz gelişimini de bu karşıtlıklar zeminine oturtmaktadır. Derrida’nın kavramıyla ifade edersek, burada olan bir *oyundur*. Bu oyun, rasyonel Batı karşısına irrasyonel Doğu inşa ederek, şehirleşme üzerinde kabiliyetleri arasında bir hiyerarşi kurmaktadır. Rasyonel hukuki birlik yaratabilen Batı, Doğu’nun aksine gelişmiştir. Ötekileştirilen Doğu, şehrin hukuki yapısına dair analizleri üzerinden Weber’de rasyonel-bürokratik örgütlenmeden yoksun öteki konumuna indirgenmektedir. Ticari anlamda da gelişen şehir birliği, Batı’da laik mahkemeler kurabilmiş, hukuku tek tipleştirmiş, bunları da rasyonel bir bürokrasi içine yerleştirebilmiştir. Doğu’nun irrasyonel olarak değerlendirdiği uygulamaları aksine Weber, Batı’nın kendi içinde irrasyonel öğeleri temizleyebilme gücüne de sahip olduğunu düşünmektedir. Tarihsel olarak gelişim göstermiş bir varlık olarak Batı, Weber için Doğu’nun karşısında izlediği aktif ve ilerlemeci süreciyle şehrin örgütlenmesi üzerinden de kendisini ayrıcalıklı kılmıştır.

Kapsamlı idari yetkilere sahip şehir yönetiminin varlığı, Orta Çağ’ın zirvesinde Batı’daki şehir komünlerini de tamamlamıştır (Weber, 2018b, 690).

“Pazar her Orta Çağ şehrinin parçasıydı ve pazar üzerindeki denetim her yerde konsey tarafından önemli ölçüde şehir lordunun elinden alındı. Sonraki dönemlerde ticaretin ve üretimin düzenlenmesi yerel güç yapısına bağlı olarak ya feodal otoritelerin ya da meslek birliklerinin elinde toplandı; şehir lordu büyük oranda dışlanmaya devam etti.” (Weber, 2018b, 691-692).

Weber için pazar Orta Çağ şehrinin bir parçası olarak modern şehirdeki kapitalizmin gelişmesi için de tarihsel arka planı sağlamaktadır. Lordun tekelinde toplanan yetkinin dağılmasıyla birlikte Batı şehri Doğu’daki merkezîyetçi idareden farklılaşmıştır. Weber için Doğu’nun tek kişide gücün toplandığı idari yapısına karşılık Batı’daki feodalizm ve mesleki locaların varlığı, ticaretin gelişebilmesi için gereken hareket alanını da açmıştır. Sürekli gelişme ve ilerleme gösteren bir Batı kategorisine karşılık Weber Doğu’yu daima durağan, hatta geriye giden bir kategori olarak inşa etmektedir. Oryantalist bir Doğu algısına sahip olan Weber, Batı’nın yaşadığı dönüşümün tetikleyicisi olarak da Rönesans ile başlayan döneme işaret etmektedir.

Weber, Orta Çağ’dan itibaren şehrin ticari potansiyeline de dikkat çekmektedir. Şehir, geniş bir alan üzerinde ekonomik ve siyasi özellikleri bağlamında yurttaşlarının ortak çıkarlarına yönelik farklı politikalar da izlemiştir. Weber, bu nedenle Fransız ve İngiliz kralların çoğu zaman baronlarla mücadeleyle bağlantılı biçimde ya da siyasi amaçlarla dostça ilişkiler de geliştirdiğini ifade etmektedir. Siyasi ve feodal lordlar, ekonomik çıkarları doğrultusunda hareket ederek şehirde çatışma ortamı yaratmaktan kaçınmıştır (Weber, 2018b, 694-695). Bu nedenle Weber’e göre şehirdeki ticari faaliyetler hayati önemde olmuştur.

“(…) şehirlerin kurulması, kurucuların bakış açısından öncelikle ticari bir girişim, para gelirleri için fırsatların oluşumuydu. Bu türden ekonomik çıkarlar doğuda, özellikle Polonya’da Yahudi soykırımı zamanında bile soylular tarafından çok sayıda şehir kurulmasını teşvik etti. (...) Bu “ticari” girişim sıfatıyla, bu spesifik olarak Orta Çağ ve Kuzey Avrupa tipi şehir kuruluşu, göreceğimiz gibi, antik şehir tarafından sunulan askeri kale-şehir kuruluşlarına doğrudan bir antitez oluşturur.” (Weber, 2018b, 695).

Rasyonel örgütlenme başarısını gösterdiğini düşündüğü Batı şehri, Weber için Doğu’daki, Asya’daki şehirlerden ayrılmaktadır. Ticari girişimler olarak tanımladığı biçimde gerçekleştirilmiş ve soylulardan Orta Çağ’dan itibaren destek görmüş ekonomik faaliyetler, Weber’e göre Batı şehrini farklı kılan özelliklerdir. Modern şehir birliğinin oluşması da bu bağlamda soyluların varlığından destek görmüş; askeri-bürokratik idarenin olduğu antik şehrin aksine rasyonel-ekonomik girişimlerin önünü açmıştır.

5. Sonuç

Weber’in “Ekonomi ve Toplum” eseri üzerinden gerçekleştirilen şehir olgusunun yapısökümcü okuması sonucunda, Weber’de Batı şehrinin tarihsel olarak kendine özgü bir formda gelişerek Batı dışından farklılaştığı sonucuna ulaşılmaktadır. Batı-Doğu ayrımının şehir olgusu üzerinden rasyonel-irrasyonel, modern-geleneksel, aktif-pasif, gelişmiş-geri kalmış, bütün-parçalı, düzenli-dağınık, akılcı-duygusal, feodal-patrimonyal, özgürlükçü-despot karşıtlıkları temelinde farklar üzerinden kurulduğu analizlerinde Weber, Batı şehrini Asya’daki ya da Doğu’daki şehirlerden üstün bir yerde konumlandırmaktadır. Şehirler arasındaki örgütlenme farklılıkları, Batı ve Doğu kategorilerine yüklediği olumlu ya da olumsuz özellikler bağlamında değerlendirilerek, Weber’de Doğu’yu daima Batı karşısında olumsuzlayarak ötekileştirmektedir. Weber’in Avrupa-merkezci analizleri doğrultusunda Batı, toplumunun sınıflı bir yapı oluşturacağı şekilde gelişerek modern anlamdaki şehirleşme sürecini yaşayabilmişken; despot olarak konumlandığı Doğu, klan birliklerinin dağınık yapısı ve korunan geleneksel yapı nedeniyle rasyonelleşemeyerek şehirleşememiştir. Weber’e göre rasyonel gelişmeyi engelleyen bir yapısı olan Doğu, şehir birliğini geliştiremeyerek, tarihsel süreçte Batı’da modern kapitalizmin oluşmasına imkân tanıyacak hak ve özgürlükleri de inşa edememiştir. Doğu, Weber için geleneksel yönetim ve yaşam biçimlerinin egemenliğinden kurtulamadığı için, *Batı gibi* olamamıştır.

Şehirleşme olgusunun yapısökümüyle Weber’in Avrupa-merkezci yanlılığı, ötekileştirilen şehir olarak Doğu’nun nasıl inşa edildiğini ortaya koymuştur. Weber, Batı tipi modern şehrin oluşum sürecini, Avrupa’nın geri kalanından bile Batı şehrini ayrıştıran büyük bir tarihsel gelişme olarak değerlendirmektedir. Weber’e göre şehirleşmeyle beraber Avrupa’da burjuvanın oluşması, Batı’yı dünyanın geri kalanından farklılaştıran eşsiz bir özelliktir. Şehirleşmeye dair analizlerinde Weber, Batı’yı sürekli biçimde dünyanın geri kalanı karşısında ayrıcalıklı ve üstün bir konuma yerleştirmektedir. Modern şehirleşmeyi yalnızca Batı şehrine indirgeyen Weber, Doğu şehrini ötekileştirmektedir. Yurttaşlık birliği kuramadığı öne sürdüğü Doğu şehri, Weber’in oryantalist bir Doğu yorumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Oryantalist bir tavırla Doğu’ya bakan Weber, Batı-Doğu karşıtlığı çerçevesinde şehrin birlik sergileyemediği Doğu’yu, Batı’nın ilkel bir formu olarak değerlendirmektedir. Burjuvanın gelişmesi için ihtiyaç olan özgür ortamın olmadığını, despot ve merkeziyetçi bir yapının egemenliğinde olarak değerlendirdiği, parçalı ve dağınık yapısıyla Doğu, Weber’in gözünde yalnızca Batı’nın geri kalmış ötekisi konumundadır. Despot Doğu teziyle uyumlu biçimde Weber, ötekileştirdiği Doğu şehrinin Batı’dakinin aksine bağımsız girişimlere imkân tanımayan bir yapıya sahip olduğunu, merkezi yönetimin gücü nedeniyle bireysel güçlenmeye olanak vermediğini düşünmektedir. Şehrin örgütlenmesinde Doğu’da geleneğin egemen olması, Weber’e göre irrasyoneldir; Batı’daki modern rasyonel şehir hukuku ve bürokrasisinin gelişmesine karşılık Doğu’da bu gelişmenin yaşanmamasının nedeni ona göre budur. Doğu şehri, bağımsız

ve rasyonel bir yönetici grubu oluşturamamıştır. Batı'da modern rasyonel bürokrasinin önünü açan, Avrupa'nın kökenleri olarak değerlendirdiği Roma ve Helen'e dayanan özgürlük anlayışı karşısında Weber'e göre Doğu'da klanların, ailelerin, yaşlıların yönetiminden kurtulamayan bir şehir vardır. Avrupa'da şehrin gelişme gösterebilmesini ise Helen mirası üzerine oturtan Weber, rasyonel örgütlenmeye evrilebilecek koşulların tarihsel olarak bu miras nedeniyle kurulduğunu düşünmektedir. Doğu, yapısal farkları nedeniyle aynı temele sahip olamamış, Batı'da gelişen feodalizmin kapitalizme evrilmesinin aksine prebendal yapısını aşamamıştır. Oryantalizmin bölünmüş, dağınık şehir yapılanmasına sahip ilkel bir form olarak değerlendirdiği Doğu şehri imajı, Weber tarafından da sahiplenilmiştir.

Weber'e göre Batı şehrinde, şehrin ileri gelenlerinin yönetim ve ticarete güçlenebilmesi, Doğu'nun parçalı ve despot yönetiminin aksine, rasyonellik ve gelişmişlikle ilgilidir. Avrupa-merkezci biçimde Doğu'yu ötekileştiren Weber, modern Batı şehrinin denetiminin de Doğu'dan farklı olduğunu düşünerek, Batı şehrinde müstakil gelişmeye imkân veren, burjuvayı ve sınıflı yapı kurabilen, yurttaşlık bilincini yaratabilen yapıyı, Doğu'nun geleneksel yapısından ayırtmaktadır. Weber için büyük önem taşıyan loncalar, bu nedenle Batı'da gelişebilirken, Doğu'daki örgütlenme ve yönetiminin kısıtlılığından dolayı Doğu şehrinde oluşamamış; Doğu'da mesleki, ekonomik ya da dini birlikler, Batı'nın rasyonel yapısına sahip olunamadığı için kurulamamıştır.

Geleneksel değerlerin Doğu'daki gücü nedeniyle Weber, şehrin geleneksel yapısının aşlamadığını, rasyonel kapitalist gelişme önünde bu durumun daima engel olarak kaldığını düşünmektedir. Loncalarını kurabilen feodal Batı'nın şehirleri, tarihsel seyrinde Doğu'da patrimonyal yönetim altındaki şehirlerden tamamen farklılaşarak, rasyonel ticari girişimlerin önünü açmıştır. Sonuç olarak, şehir olgusuna dair analizlerinde Doğu kategorisi, Weber tarafından gelenek nedeniyle gelişimi durmuş, kaderi geri kalmışlığa mahkûm bir kategori olarak inşa edilirken, Batı her anlamda ayrıştırılarak yüceltirmektedir.

5. Extended Abstract

The Eurocentric approach separates East and West ontologically and epistemologically. The differences between the West and the East are irreconcilable according to the Eurocentric approach. The West and the East, which were historically considered as two different entities, have also been consistently analyzed in Eurocentric historiography by emphasizing their differences. The East, marginalized in the face of the West, is positioned as inadequate, backward, passive, devoid of the West's understanding of progress, far from Western rationality, irrational, and therefore childish, bad, mystical or worthless. The West, which tends to define itself by othering the East and to construct an identity, in this context, defines the East by othering it in order to create itself. The way of thinking, which dominates Western philosophy and is based on oppositions, also constitutes the intellectual ground that establishes the West-East distinction in this context. Along with the Enlightenment and modernity, the East was re-instrumented to define the West, and the East was again marginalized by the Enlightenment thinkers. In this context, the works of Weber, one of the great names of sociology, have analyzed of the East with a Eurocentric approach. Weber followed an approach based on the West-East opposition in his work called "Economy and Society", in which he analyzed the phenomena of religion, capitalism, administration and urbanization. Therefore, with this study, which makes a deconstructive reading of the Eurocentric analysis of the phenomenon of urbanization, a critical reading of the urbanization analyzes constructed as a meta-narrative in Weber is presented. For this reason, it was aimed to reveal the knowledge that created the marginalized East, and the deconstruction of the knowledge built in favor of Europe was carried out. The study, which has a poststructuralist approach, has deconstructed the phenomenon of urbanization through Weber's "Economy and Society" by making use of Derrida's deconstructive reading strategy. As a result of the study, it was concluded that the West-East opposition in Weber was founded on the conceptual contrasts of modern-traditional, rational-irrational, developed-backward, active-passive. In Weber, who reproduces the distinction between West and East in a Eurocentric manner through the phenomenon of urbanization, the advantageous position of the West is realized by the marginalization of the East. Rational-irrational, developed-backward, whole-part, orderly-disorganized, rational-emotional, feudal-patrimonial, libertarian-despot oppositions have been identified as dualisms that establish the differences between the West and the East. The deconstructive reading carried out within the scope of the

study showed that Weber placed the Western city in a hierarchically superior position by differentiating it from the cities in Asia or the East. The categories of West and East are set up in Weber in a completely opposite way. According to Weber, organizational differences between cities left the Eastern city in fragmented units, while the Western city created a class structure. The Eastern city, which could not establish a modern urban unity and structure, is doomed for Weber to not be able to develop by staying within its traditional borders. Because of its traditional structure, the East, according to Weber, seems to always have to lag behind the West. According to Weber, the emergence of the bourgeoisie in Europe during the formation of the city in the West completely separates the West from the rest of the world. According to Weber, this is a unique feature. Weber, who always places the West in a privileged position, also in his analysis of urbanization, Weber constantly places the West in a privileged and superior position against the rest of the world. For this purpose, he uses the category of the East and presents an approach based on opposition. Weber, who reduces the phenomenon of urbanization in the modern sense to only the Western city, marginalizes the Eastern city. The Eastern city, which he claims could not establish a civic unity, appears as an orientalist interpretation of Weber's East. As a result of the study, it has emerged in the context of urbanization analyzes that the East is only the other of the West for Weber. In line with the despotic East theses established in an orientalist manner, Weber also attributes the undeveloped structure of the Eastern city to the traditional administration style. The Eastern city, which did not allow for individual initiative, could not develop a bourgeoisie, and could not reach a free environment where it could establish a civic union. The East is irrational for Weber in the context of urbanization analyses. Weber, who interprets his centralist administration as irrational against the West, evaluates the Western city, which puts the individual forward, as modern and rational. According to Weber, the Western city, which did not have a despotic government, developed a modern and rational city law and revealed the modern bureaucracy. According to Weber, clans, families and elders dominate the administration in the East. For this reason, there is no opportunity for a rational organization like in the Western city. Weber, who founded the urbanization in Europe on the Greek myth in a Eurocentric way, thinks that the conditions that can build rational organization have historically been established because of this heritage.

Keywords: Weber, Urbanization, Marginalization, Orientalism, Deconstruction, City.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları Umut ERDOĞAN %50/ Tuğça POYRAZ %50 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are Umut ERDOĞAN %50/ Tuğça POYRAZ %50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Ball, W. (2015). *Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenmesi: Tek Dünyaya Doğru* (A. A. Çağlayan, Çev.; Cilt. 2). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (1999). *Sosyolojik Düşünmek* (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bellou, T. (2013). *Derrida's Deconstruction of the Subject: Writing, Self and Other*. Peter Lang.
- Benevolo, L. (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler* (N. Nirven, Çev.). AFA Yayıncılık.
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü* (B. Özyalçın, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bradley, A. (2008). *Derrida's Of Grammatology: An Edinburgh Philosophical Guide*. Edinburgh University Press.
- Burik, S. (2009). *The End of Comparative Philosophy and the Task of Comparative Thinking: Heidegger, Derrida and Daoism*. State University of New York Press.
- Campbell, H. M. (Ed.). (2011). *A History of Western Civilization: The Ascent of the West From Prehistory Through the Renaissance*. Britannica Educational Publishing.
- Choat, S. (2010). *Marx Through Post-Structuralism*. Continuum.
- Clarke, S. (1991). *Marx, Marginalism and Modern Sociology: From Adam Smith to Max Weber*. Macmillan.
- Dawson, C. (1948). *Religion and the Rise of Western Culture*. Image Books.
- Derrida, J. (2014). *Grammatoloji* (İ. Birkan, Çev.). BilgeSu Yayıncılık.
- Derrida, J. (2020). *Yazı ve Fark* (P. B. Yalın, Çev.). Metis Yayınları.
- Dooley, M., & Kavanagh, L. (2007). *The Philosophy of Derrida*. Acumen.
- Evans, J. C. (1991). *Strategies of Deconstruction: Derrida and the Myth of the Voice*. University of Minnesota Press.
- Goody, J. (2015). İslam ve Avrupa (F. Bulut, Çev.). *Doğu ve Batı'nın Ötesinde Asya ve Avrupa* içinde (ss. 193-205). Matbu Kitap.
- Hegel, G. W. F. (2016). *Tarih Felsefesi* (A. Yardımlı, Çev.). İdea Yayınevi.
- Hobson, J. M. (2020). *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri* (E. Ermert, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Hodgson, M. G. S. (1999). *Rethinking World History*. Cambridge University Press.
- Hörcher, F. (2021). *The Political Philosophy of the European City: From Polis, through City-State, to Megalopolis?* Lexington Books.
- Huberman, L. (2009). *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla* (M. Belge, Çev.). İletişim Yayınları.
- Jackson, J. (2009). Encountering "the West" Through Academic Mobility: Shifting Representations and Reinforced Stereotypes. *Intercultural Masquerade: New Orientalism, New Occidentalism, Old Exoticism* içinde (ss. 17-32). Springer.
- Kanth, R. K. (2005). *Against Eurocentrism: A Transcendent Critique of Modernist Science, Society, and Morals*. Palgrave Macmillan.
- Lockman, Z. (2004). *Contending Visions of the Middle East: The History and Politics of Orientalism*. Cambridge University Press.
- Pirrenne, H. (2014). *Orta Çağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması* (Ş. Karadeniz, Çev.). İletişim Yayınları.
- Raymond, A. (2008). The Economy of the Traditional City. *The City in the Islamic World* içinde (ss. 731-752). Brill.
- Royle, N. (2003). *Jacques Derrida*. Taylor&Francis.
- Sennett, R. (1999). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam* (S. Sertabiboğlu & C. Kurultay). Ayrıntı Yayınları.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki* (A. Sönmezay, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Stocker, B. (2006). *Derrida on Deconstruction*. Routledge.
- Turner, B. S. (1984). *Marks ve Oryantalizmin Sonu* (H. Ç. Keskinok, Çev.). Kaynak Yayınları.
- Weber, M. (2018). *Ekonomi ve Toplum* (L. Boyacı, Çev.; Cilt. 2). Yarıntı Yayınları.
- Weiss, J. (2006). On the Irreversibility of Western Rationalization and Max Weber's Alleged Fatalism (B. Allen & S. Whimster, Çev.). *Max Weber, Rationality and Modernity* içinde (ss. 154-163). Routledge.
- Wood, E. M. (2012). *Özgürlük ve Mülkiyet* (O. Köymen, Çev.). Yordam Kitap.